

KURDISTAN PRESS

ROJNAMA HEFTEYÎ • HAFTALIK GAZETE

PRICE

BIHA • FİYAT

2.5 DM

5 Skr

3 G

2.5 Sfr

1 £

1.5 \$

•Tel; [46] Ø8-29 83 32

•Telex; 131 42

•Telefax; Ø8-29 50 56

TC'NİN OLUMSUZ TUTUMU NEDENİ İLE 30.000 SİĞİNMACI İRAN'A GEÇTİ

TC Cenevre Anlaşmasını çiğniyor!

- “Kimyasal silahlardan kaçan binlerce Kürdü barındırdığı için Türkiye’ye teşekkür borçluyuz.”
- “Türk hükümetinin son haftalarda tatsız bir tavır sergilediğini de söylemek zorundayız.”
- “Türkiye’nin çeşitli baskılarla Irak’a dönmelerini sağlayamadığı Kürtler, İran’a geçmek zorunda bırakılıyor.”

SAYFA 2

Xelata Nobelê Îsal para Misrê ket!

□ Necîp Mehîfûz li Misrê nivîskarekî pîrr bi nav û deng e. Mirov dikare bêje ku ev xortê 77 salî yek ji wan mîmarê Edebiyata Nûjen e, li Misrê.

□ Mehîfûz, cara pêşî di sala 1938 an de pirtûka xwe ya yekem nivîsandiyê.

RÛPEL 10

Nûredîn Zaza jî mir

“Gelî Kurdan!

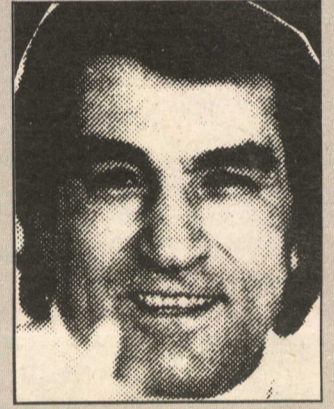
Heke hun naxwazin ji hev taromar û wunda bibin, berî her tiştî, zmanê xwe bixwînin û bidin xwendin.

Lê heke dixwazin xwe nas bikin û xwe bidin nas kirin û hezkirin; û bi hevaltî û dostaniya milletên din ra pêş ve herin; û bi rûmet û serbilind bijîn, dîsa zmanê xwe bixwînin û bidin xwendin.”

Dr. Nûredîn ZAZA

Welatparêzê hêja Dr. Nûredîn Zaza roja 7 ê Çiriyê di saet 6.30 de li nexweşxaneyê Lozanê ji qanserê wefat kir.

RÛPEL 4

Dr. Nûredîn Zaza di sala 1919 de li bajarê Madenê hatibû dinê.

Amnesty International

□ “Türkiye’de köklü bir değişiklik yok! Tüm işkence-ler kalkıncaya kadar, Türkiye bizim için her zaman eleştiri noktası olacaktır.”

□ “Türkiye’de işkence yaptıkları için yargılanan polislerin daha üst görevlere atandıklarını görüyoruz.”

SAYFA 6-7

Bonn’da soğuk duş!

- Kenan Evren’in Batı Almanya ziyareti sert protestolarla başladı.
- Batı Almanya Cumhurbaşkanı Richard Von Weisäcker, “Dış işlerinde bir ülkeye tavsiyelerde bulunmamak bilincindeyim. Ancak, her ülke demokratik haklar ve azınlık sorunlarını göz önünde bulundurmalıdır.”
- SPD: “Almanya, Türkiye’nin AT’ye tam üyeliği için motor güç olmamalıdır.”

SAYFA 3

Festîwala hevaltiya zarokên dinê

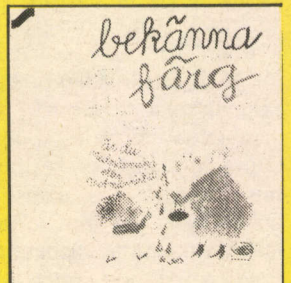
- Çend rêxistinên Swêdî îsal festîwala zarokan di navbera 15 û 16 ê Çirî de li bajarê Stockholmê çêkir.
- Koma zarokên Kurd *Koma Hevî* û keça Kurd Hêlîn dilê zarokên dinê û Swêdîyan tijî evîn kir. Spîker nîşana cilê Hêlîn da û got: *Ev cilê xweşik li Tirkîye qedexeye.*

RÛPEL 5

Reng Qebûl ke?

- Di 17 ê Çirî de li Wezareta Xerîban konferansek li ser rasîzmê çebû.
- Li ser rasîzmê pirtûkê hat derxistin.

RÛPEL 10

TÜRK SOSYALİST HAREKETİ NE YAPMALI? □ KİMYASAL SİLAHLARDA ALMAN PARMAĞI

sayfa 4

Irak Kurdistan Demokrat Partisi basın açıklaması:

TC Cenevre Anlaşmasına saygılı davranmıyor

□ Irak-Kürdistan Demokrat Partisi Türkiye'yi eleştirdi. I-KDP Türkiye'nin Kürt mültecilere yönelik uygulamalarını eleştirerek, Türk hükümetini Cenevre anlaşmasına saygılı olmaya çağırdı.

13 Ekim günü bir açıklama yapan I-KDP, Türk hükümetinin son haftalarda Kürt mültecilere yönelik uygulamalarına değindiği açıklamasında, 30 bin Kürd'ün Yüksekova'da bulunan iki mülteci kampından sessiz sedasız kamuoyundan gizlice İran'a gönderildiklerini belirtti. Kürdistan Demokrat Partisi'nin konuyla ilgili yaptığı açıklama şöyle:

"Kimyasal silah saldırılarından kaçan binlerce Kürd'ü barındırdığı için Türkiye'ye teşekkür borçluyuz. Ancak, Türk hükümetinin son haftalarda tadsız bir tavır serilediğini söylemek zorundayız.

Türkiye son günlerde Yüksekova'daki iki kamptan 30 bin civarında mülteciyi sessiz sedasız İran'a gönderdi.

Bu 30 bin mültecinin barındırılmasıyla ilgili İran ile hiç bir temasa geçilmedi. Mülteciler İran'da zaten kapasitesini aşmış olan Urmie kenti yakınlarındaki Zeve kampına yerleştirildi.

Türkiye mültecilere uyguladığı çeşitli baskılarla Irak'a dönmele-

rini sağlayamadı. Ancak kamplardaki uygulamalar artık mültecileri İran'a geçmek zorunda bırakıyor.

Türkiye'deki kamplarda şartlar son derece kötüdür. mültecilere gerekli gıda maddeleri verilmiyor. İnsanlar, özellikle çocuklar bu yetersiz şartlardan dolayı ölüyorlar.

Türkiye, Kızıl Haç'ın da kamplara girmesini bugüne kadar kabul etmedi. Şartlar o kadar ağır- laştı ki bir çok mülteci, Irak'a dönmeyi bile tercih etmek zorunda kaldı.

Türkiye'nin AT'ye girme çabalarını gözönüne alarak, en azından Cenevre Anlaşması ve Avrupa Konseyi'nin buna bağlı anlaşmalarına saygılı olmasını bekliyoruz.

Biz, AT ve bütün uluslararası yardım kuruluşlarını Türkiye'nin Cenevre Anlaşmasına saygılı davranması için, gerekli baskıları yapmaya çağırıyoruz.

Kurdistan Özel • ANK

Daxuyaniya Partî Demokrata Kurdistan: "Tirkiyê îhtirama Peymana Cenevre nagre!"

□ Partî Demokrata Kurdistan- Iraq, rexne li tewra hikumeta Tirkiyê girt.

PDK-I di roja 13 ê Çirî de daxuyaniyek belavkir. Di daxuyaniyê de hat gotin ku tewra hikumeta Tirk di van çend hefteyên dawî li hember mihacirên Kurd ne baş e. Di daxuyaniya xwe de Partî şandina 30 hezar mihacir bo İranê mîsal dide û weha dibêje:

Ji bo ku Tirkiye bi hezaran Kurd yê ji çekên kîmyevî revîyan starker, em spasdar in. Lê divê bê gotin ku tewra hikumeta Tirk di van çend hefteyên dawî de li hember

mihacira tewrekê ne baş e. Ji ber ku Tirkiye bi awakî bêdeng 30 hezar mihacir ji her du kampên Gerwerê (Yüksekova) şand İranê.

Ji bo starkirina van 30 hezar mihaciran Tirkiyê bi İranê re tu danûstandin çênêkir. Mihacirên Kurd li İranê nezîkê bajarê Ormiyê li kampa Zewê hatin bi cih kirin.

Lê hejmarê mihaciran li ser kapasita vê kampê ye. Tirkiyê bi miameleyên xwe yê xirab, dixwest mihacirên Kurd vegezin Ira-qê lê Kurd nezivîrin. Van rojên dawî kirinên (mianeleyên) hikumeta Tirk neçar kiriyê ku mihacirên Kurd biçin İranê.

Rewşa kampên Tirkiyê pir xirabe. Di kampan de mirova birçî dihêlin, her roj ji nexweşiyê mirov û bi taybetî zarok dimirin.

Heya îro Tirkiyê nehişt, ku Xaç Sor di kampan de bixebite. Rewş hewqas xirab bû ku hin kes ji neçariyê vegezin Ira-qê.

Ew Tirkiyê ku dixwaze îro bikeve nav Civaka Ewropî, divê rêz û îhtîrama peymanê Cenewre û peymanên din bigrê.

Em ji Civaka Ewropî û rêxistinên din yê xerxwaz daxwaz dikin ku giraniya xwe deynin û bala Tirkiyê bixşînin ser vê rewşê.

★

Yazık!

İran Irak savaşında namlular sustu, ama, Irak'ın Kürt halkına yönelttiği namlular ölüm kusmaya devam ediyor.

25 Ağustos'ta bizzat Milli Savunma Bakanı'nın yönettiği ve Saddam'ın özel eğitilmiş Başkanlık Ordusu'nun da katıldığı büyük saldırı sonucu Türkiye'ye iltica eden yüzbinlerce Kürd'ün durumu ise gittikçe daha trajik bir hale geliyor.

Esasen TC kurtarılmış alanlardan böylesi bir kitlesel göçün olabileceğini pek beklemiyordu. Öte yandan direnen peşmergenin teslim olacağı sanılıyordu. Tam tersi oldu. Saddam despotizmi peşmergenin direnişi karşısında geriledi. Ve kurtarılmış alanlardaki yüzbinlerce aile de Türkiye'ye geçerek, savaşın statüsünü değiştirdiler.

TC, hiç kuşku yok ki, insani nedenlerle kapılarını açmadı. Bir devlet olarak tepeden tırnağa öylesine anti-kürt değerlerle teçhiz edilmiştir ki, TC'den Kürtlerle ilgili insani ya da demokratik bir politika beklemek mümkün değildir.

TC birinci olarak büyük ağabeyi ABD'nin baskısı ile Kürt mültecilere kapılarını açtı. İkinci olarak, katliam dünya düzeyinde deşifre olduğu için, uluslararası anlaşmaları göz göre göre çiğneyemedi. Üçüncü olarak, AT'ye girme programının önüne böylesi bir kambur ile çıkmak istemiyordu. Ve nihayet Özal hükümeti için hayati bir önem taşıyan seçim sorunu vardı.

Her ne ise, TC kapılarını açtı ve bunu tam da karakterine uygun olarak Kürtlerin ve dünyanın başına kakmaktan geri durmadı. Ancak kısa bir süre içinde takke düştü kel göründü.

TC'nin Kürt sığınmacılara karşı tavrı son derece anti-demokratik ve insanlık dışı idi. Kamplar bir ölüm yuvasına dönüşmüştü. TC tam da mirasına uygun olarak, hemen, kampları tel örgülerle çevirmeye, etrafı askeri karargahlarla kuşatmaya, bir dizi yasaklar koymaya, (güya dil eğitimi adı altında) asimilasyon faaliyetlerine başladı.

Bununla da yetinmedi. Baskı ile binlerce aileyi İran'a geçmeye zorladı. En son 30 bin kişinin de İran'a geçmesi ile, Zeve'de Kürtler için gerçek bir kaos başladı. İçerde kalanlarla ilgili ise doğru dürüst bir program olmadığı ortaya çıktı.

Bu insanlar ne olacak?.. Kış şartlarında üst üste tıkıştırılmış kamplarda her türlü günlük ihtiyaçtan yoksun binlerce insan dış dünya ile ilişkileri kesilmiş bir durumda ağır bir ölüme terk edilmiş bulunuyor. Çocukların her gün birer ikişer ölmeleri bir türlü önlenmiyor. Ve dünya ne yazık ki TC despotizminin kanlı planları içinde yok olmaya mahkum edilmiş bu onbinlerle ilgilenme konusunda pek de acele etme durumunda değil.

Yazık!!

Orhan KOTAN

Mixabin!

Di şerê Iran û Ira-qê de agir hate birîn. Lê ordiya Ira-qê dijî gelê Kurd mirin dibarîne.

Di 25 ê Tebaxê de, di bin femandariya wezirê parastina millî ya Ira-qê de êrîşek mezin li dijî Kurdan destpêkiri bû. Ordiya serokatîyê ku girêdayî Sedam bû û bi taybetî hatibû perwerdekirin di vê êrîşê de cihê xwe girtibû. Bi encama van êrîşên berfireh bi hezaran Kurd derbasê Tirkiyê bûbûn. Rewşa wan Kurdan roj bi roj xirabtir dibe.

Tirkiye guman nedikir ku ji navçeyên rizgarkirî xelk bi vî awayî qefle qefle derbasê nav sînorê Tirkiyê bibî. Wekî din li benda şkestina berxwedana hêzên pêşmerge bûn. Lê wusa nebû. Diktatoriya Sedam li hember berxwedana hêzên pêşmerge gavên xwe bi paş ve avêt. Bi hezaran malbat jî derbasê nav sînorê Tirkiyê bûn û derbasbûna xelk taktîka şerê jî guherand.

Be şik komara Tirkiyê deriyên xwe ji ber sedemên insani venekiribû. Ji xwe komara Tirkiyê jî serî heya binî bi dijatiya Kurdan şikl wergirtiye. Ji ber vê jî kes jî Tirkiyê di gel pîrsa Kurdan tewrekî demokratîk an jî insani hêvî nadikir.

Sedema yekemîn a vekirina sînorên Tirkiyê li ser daxwaza birayê wî ya mezin Amerika bû. Sedema duyemîn, ji vê qetlîamê dinya agahdar bûbû, Tirkiyê nikaribû pêl peymanên navnetewî bike. Sedema sêyemîn, Tirkiyê nedixwest bi barekî wusa derkeve ber hizûra Civaka Ewropî û sedama dawîn jî mesele hîlbijartinê ji bo Özal pîrr girîng bû.

Li dawîya dawî Tirkiye deriyên xwe vekir. Lê ji bo vê jî mineta xwe ji dinya û Kurdan kir. Lêbelê di nav demekî kurt de rûçikê qirêj a Tirkiyê derket meydanê.

Tewra Tirkiye li hember mihacirên Kurd tewrekî anti-demokratîk û ne insani bû. Kampên mihacira bûbû cihê mirinê. Tirkiye li gor mîrata xwe ya berê dîsan derdora kampan bi tîlê hesin ve girt û tîjî qerargahên eskerî kir. Gelek tiştan qedexe kir û dest bi xebata asimilîkirina mihacirên Kurd kir. Tirkiye bi van tiştan jî nema, bi miameleyên xwe xirab, neçar hişt ku mihacirên Kurd derbasê İranê bin.

Di rojên dawiyê bi derbasbûna 30 hezar kesan li kampa Zewê (li İranê) kaosekî mezin çêbû. Ji bo mihacirên din ku li Tirkiye man plan û proxramekî zelal a dewletê tunebû.

Wê çî bi van mirovan bê?.. Di serma û seqema zivistanê de, bi hezaran kes ku nikarin ihtiyacên xwe yê rojane û pêwîst pêkbinin di kampan de li ber tehlûka mirinê mane.

Her roj çend zarok dimirin û li ber mirinê zarokan jî nayê girtin.

Pîrr mixabin, dinya ji ber vê rewşa xirab bi awakî pêwîst dengê xwe bilind nake!

KENAN EVREN'İN BATI ALMANYA ZİYARETİ SERT PROTESTOLARLA BAŞLADI!

Bonn'da soğuk duş!

□ Evren'in ziyaretini protesto eylemlerine karşı Alman polisinin sergilediği saldırgan tavır protesto eylemlerinin yaygınlaşmasını önleyemedi.

□ Alman Cumhurbaşkanı yaptığı konuşmada: "Herhangi bir ülkeye tavsiyelerde bulunmamak bilincindeyim, ancak bir ülke demokratik hakları ve azınlık sorunlarını gözönünde bulundurmak zorundadır" dedi.

ANK • Bonn

TC Cumhurbaşkanı Evren'in Batı Almanya'ya yapacağı ziyaretin bir ay önce kesinlik kazanması üzerine, Almanya'da faaliyet gösteren Kürt ve Türk örgütleri ortak bir komite oluşturarak bu ziyareti protesto kararı almışlardı.

İçinde Devrimci İşçi, Partizan, TDKP, TKP-B, Av. Dev-Genç, TKP-ML Hareketi, Rızgari, Heviya Gel, Kawa, PPKK ve KKDK'nın yer aldığı "Evren'in Ziyaretini Protesto Komitesi" bir bildiri yayınladı. Biliride ziyaretin amacı; "Avrupa ve özellikle Almanya'da yerleşmiş olan Evren'in olumsuz imajını silmek, Türkiye ve Kürdistan'daki mücadeleyi bastırma olduğu, Türkiye ile Almanya arasında özel ilişkiler bulunduğu" belirtilerek protesto eylemlerine devam edildiği açıkladı.

Komitenin 15 Ekim günü Bonn'da düzenlediği yürüyüşün civarında katılım oldu. Yürüyüşün yer yer göstericilere karşı müdahalede bulunarak ellerinden bazı pankartları almaya çalıştı. Bu arada bir çok göstericinin kimliğini tespit eden polis özellikle Evren'in şahsına yönelik ifadelerin yer aldığı pankartları zorla indirmeye çalıştı.

Protesto eylemi ve polisin saldırgan tavrı basında geniş bir biçimde yer aldı.

16 Ekim günü K. Evren'in uçağının ineceği Bonn-Köln havaalanında toplanan 300 üzerinde karşı gösterici ile sayıları 50 civarında olan Evren yanlısı göstericiler arasında karşılıklı sloganlar atıldı. Polis, C Blok önünde yer alan karşı göstericilere saldırarak 2 kişiyi tutukladı. Göstericiler bunun üzerine polis merkezine gittiler.

17 Ekim günü yapılan protesto eylemlerinde ise, polis 25 göstericiyi gözaltına aldı.

18 yıldan beri bu yana Batı Almanya'ya gelen ilk Türk Cumhurbaşkanı olan Evren'i Batı Almanya Cumhurbaşkanı Richard Von Weisäcker askeri bir törenle karşıladı. Bilindiği gibi Alman Cumhurbaşkanı "Atatürk Barış Ödülü"nü almak için Türkiye'ye gitmiş bu ziyareti sırasında Evren'i Batı Almanya'ya davet etmişti.

Evren için yapılan askeri karşılama töreninden sonra, Evren Bonn Belediye Sarayı'nı ziyaret ederek, Altın Defter'i imzalayıp, Bonn Kuzey Şehitliği'ne çelenk koydu.

17 Ekim akşamı Batı Alman Cumhurbaşkanı ve eşi onuruna bir yemek verildi. Yemek sırasında

● Batı Almanya Cumhurbaşkanı Richard Von Weisäcker: "Demokratik haklar ve azınlık sorunları gözönünde bulundurulmalıdır!"

● Alman Sosyal Demokrat Partisi (SPD): "Türkiye bugünkü hali ile AT içinde ağır bir yük olacaktır! Almanya Türkiye'nin AT'ye tam üyeliği için motor güç olmamalıdır!"

● Amnesty International: Türkiye'nin kamu oyuna verdiği bilgiler gerçek değil. 17 kişi işkencede öldürüldü!"

karşılıklı konuşmalar yapıldı. Evren konuşmasında, "Türkiye AT içinde tam üye olarak yer almayı hak etmiştir." Diyerek, vize sorunu ve Türkiye'nin dış politikasına değindi.

Batı Alman Cumhurbaşkanı ise yaptığı konuşmada, Türk-Alman dostluğuna değinerek, "Dış işlerinde bir ülkeye tavsiyelerde bulunmamak bilincindeyim. Ancak, bir ülke demokratik haklar ve azınlık sorunlarını gözönünde bulundurmak zorundadır" dedi.

Batı Alman basınına göre, Bonn'da tarihte eşine ender rastlanan olağanüstü güvenlik önlemleri alınmıştı.

Alman televizyonları ZDF ve ARD Alman polisinin tutumunu yansıtarak, "Polis Kürt ve Türk

radikal protestoculara saldırdı" dedi.

Öte yandan çeşitli parti ve örgütler Evren'in ziyareti ile ilgili görüşlerini açıkladılar.

Alman Sosyal Demokrat Partisi (SPD) liderlerinden Gert Walter; "Bugünkü haliyle TC, Avrupa Topluluğu içinde ağır bir yük olacaktır... Almanya, TC'nin tam üyeliği için motor güç olmamalıdır" dedi.

Yeşiller Partisi ise, Evren'in ziyaretini tepkiyle karşıladıklarını açıkladılar.

Uluslararası Af Örgütü (Amnesty) Batı Almanya bölümü Evren'in ziyareti ile ilgili bir bildiri yayınladı. Bildiriye Alman Cumhurbaşkanı ve Başbakanı'na da ileten Amnesty, ikili görüşmeler-

de Türkiye'deki politik tutukluların durumuna, işkenceye değinilmesini istedi.

Amnesty sorumlusu yaptığı bir radyo konuşmasında, geçen yıl Türkiye'de 17 kişinin işkencede öldüğünü belirterek, TC'nin kamuoyuna verdiği bilgilerin gerçek olmadığını vurguladı.

Evren'in ziyareti Bonn'dan sonra Batı Berlin ve Münih'e yapacağı gezilerle devam edecek. Komitesi ile görüştükümüz Protesto Komitesi sözcülerinden biri "Evren Almanya'da kaldığı sürece eylemlerimiz sürecektir" dedi.

E. ROJHAT
Dersimli ALİ

YORUM

KOMÜNİST PARTİSİ Mİ?

1920 yılının Ekim ayında "Komünist Partisi mi, onu da biz kurarız!" diyen M. Kemal Atatürk'ü 68 yıl sonra yine bir Ekim günü Kenan Evren'in "Türkiye'de Komünist Partisi kurulmalı"dır, açıklaması izledi. Türkiye'nin üç önemli iktidar ve muhalefet partisi de:

ANAP; "Komünist Partisi kurulması için Anayasa değişikliği zorunludur... Değişiklik olursa kurulabilir."

SHP; "Evren samimi olmalı..."

DYP; "Evren samimi ise, komünist partisinin kurulması için gerekeni yapmalı..."dır, biçiminde karşıladılar.

M. Kemal 18 Ekim 1920 tarihinde Ankara'da Türkiye Komünist Fırkası'nı kurdurtmuştu. M. Kemal TKF'ni kurdurtma amacını A. Fuat Cebeşoy'a çektiği 31.10.1920 tarihli telgrafında şöyle açıklıyordu:

"...dahilden ve hariçten muhtelif maksatlarla bu cereyanın memleketimiz dahiline girmekte olduğu ve buna karşı makul tedbir alınmadığı takdirde milletin pek ziyade muhtaç olduğu vahdet (birlik) ve sükununu muhil ahvalin hudusu da daire-i imkanda görülmüştü. En makul ve tabii tedbir olarak aklı başında arkadaşlardan hükümetin malumatı tahında bir Türkiye Komünist Fırkası teşkil ettirmek olacağı düşünüldü..." diyor ve bu işi ne kadar sağlama bağladığını özellikle belirtiyordu.

Elbette M. Kemal'in kurdurttuğu TKF işlevini bitirdikten sonra ortadan kaldırıldı. "Son Türk devleti"ni yıkmaya hiç niyeti olmayan gerçek TKP nin önde gelenleri de katledildi, geri kalanlar ise yıllarca zindanlarda süründürüldü.

"Komünist Partisi mi, onu da biz kurarız" diyen M. Kemal'in komünizme gerçek bakışı ise, "Komünizm görüldüğü yerde ezilmelidir" idi.

M. Kemal'in ve eski komünistlerin yarattığı Kemalist ideolojinin resmi devlet ideolojisi haline geldiği Türkiye komünistlere hiç bir dönem sıcak bakmadı. Türk Komünistleri 1920'lerden bu güne kadar hiç bir zaman Türkiye'deki diktatörlüğü yıkmaya amacını faaliyetlerinin temelinde oturtmadılar. Her dönem çeşitli biçimler içinde hakim sınıflar yönetimi ile uzlaşma yollarını aradılar. İdeolojide Türk devletini karşısına almayan, alamayan TKP, siyasette de devleti karşısına almadı.

Resmi komünistlerin bu nitelikleri Türkiye'de devrimci güçlerin, devrimci ideolojinin ve siyasetin ortaya çıkıp, maddi bir güç haline gelmesini onlarca yıl engellediye de; son 20-30 yıl içinde hakimiyetini kaybetti. Bu süreçte devrimci gruplar icazet sınırlarını aşan eylemleri ve son 10-15 yıl içinde de resmi ideoloji ile bağlarını koparıp -resmi ideolojinin alanından çıkarak- maddi güç haline gelmeyi başardılar.

Evren'in TKP'nin yasallaşması ile ilgili böyle bir açıklama yapması özellikle son bir kaç yıldan beri bekleniyordu. Çünkü TKP, 12 Eylül rejimini İ. Bilen ölünceye dek, "faşist" olarak nitelememiş, "faşist" dedikten sonra da, faşist diktatörlüğü yıkmak için gerekli strateji ve taktik ilkelere bir türlü kavuşmamıştı... kavuşmamıştı!...

Ayrıca TKP son üç yıl içinde Ulusal Konferans'ında kabul ettiği tezleri ve TBKP programıyla Türkiye'de iktidar mücadelesi yapmayacağı-

ni, Türkiye'nin NATO üyeliğine itirazı olmadığını, Türk devletinin Kürdistan'daki askeri işgaline karşı çıkmayacağını belgelerle garanti-leyip, dünyaya açıklayarak iki lideriyle Türkiye'ye ortaklarını da şaşır-aran hızlı bir dalış yapmıştı.

Yüzlerce devrimciyi katlettiren, binlerce insanı işkencelerde sakat bıraktıran ve yüzbinlerce insanı zindanlara tıkan, Kürtleri inim inim inleten 12 Eylül Cuntası'nın eli kanlı şefi böyle bir açıklamayı nasıl yapabiliirdi? Gerçekten bu açıklamanın, yani Türkiye'de yasal bir komünist partisi'nin kurulmasının bir anlamı var mıydı?

Bu sorunun cevabını şöyle vermek doğru olur kanısındayım;

İktidar mücadelesi vermeyen, emperyalist bağımlılık ilişkilerine karşı çıkmayan, Kürt ulusunun köleleşmesine karşı çıkmayan bir parti ne kadar komünist ise, Evren'in yaptığı açıklama da o kadar anlamlıdır.

Neden?

Türkiye Avrupa Topluluğuna girecek. Bu konuda kararlı. Bunu sağlayabilmek için ik önemli sorunu çözmek zorunda. 1-yasal komünist partisi. 2-Kürt sorunu. Birinci sorunu çözdü, sonuca geldi. İkinci sorunun çözümünde bir kaç alternatif hazır. Birinci alternatif yarına hazırlanan en yakın alternatiftir ki bugünden en büyük çağ Kamuran İnan'a verilen "Doğu ve Güneydoğu dan sorumlu" Devlet Bakanlığı ve bu bakanlığın ekonomik fonudur. Bunu ise kürtçenin serbest bırakılması adımı izleyecektir. İzlemek zorundadır.

Ancak TC devleti Kürt sorununun çözümünde tedirginliğini henüz tamamen giderebilmiş değil. Çünkü Türk devleti öteden beri "komünistler"den ziyade Kürtler'den korkmuş! Onu da Erol Simavi şöyle anlatıyor;

"Allah rahmet eylesin, benim masonluktan tanıdığım Arif Koral adında biri vardı. Yıl 1958-59. Arif bey MİT'in çok önde gelenlerinden biriydi. Derdi ki; Erol, ben ne komünistim, ne de başka bir şey, Türkiye'nin başına komünistlikten falan, bir iş gelmez... bir bela geleceksé Kürt meselesinden gelir..."

Türk devleti bütün politik geleneklerine ve devlet değerlerine rağmen AT'na girmek ve Türkiye'nin sorunlarını kapitalist rasyonaller içinde çözmek için istese de istemese de ABD, Avrupa ve SSCB'nin de isteği olan "demokrasi"yi oturtması gerekiyor. Demokrasiyi oturtmak Türkiye'deki mevcut burjuva egemenliğini tehdit etmiyorsa! Kürdistan'ın özgürlüğünü getirmiyorsa! TC buna evet der.

ABD, Avrupa ve SSCB ne Türkiye'de bir iktidar değişikliği ve ne de Misak-ı Milli'yi zorlayan bir perspektiften yana değiller. Bu konudaki görüşlerini Avrupa ve ABD çoktan beri açıklamışlardı. SSCB de özellikle Kürt sorunu ile ilgili tavrını son aylarda açıklayarak -Çernienko'nun 1985'te durup dururken Türkiye'nin bütünlüğünden yanayız diyerek yaptığı gibi değil- Türkiye'ye gereğinden fazla garanti vermiş durumdadır.

Peki bir parti ben işçi sınıfı iktidarı için mücadele edeceğim, ülkeyi NATO'dan çıkaracağım, IMF ile ilişkileri keseceğim, Kürtlerin özgürlüğünü savunacağım demiyorsa, Türkiye'de neden yasallaşmasını? Hele hele bu parti mevcut devrimci potansiyelleri de peşine takıp, rejimin kanallarına akıtma şansına sahipse, Evren neden onların yasallaşmasını savunmasını?...
A. Fewzi

NÛREDİN ZAZA JÎ MIR

Welatparêzê hêja Dr. Nuredîn ZAZA roja 7ê çiri-yê di saet 6.30 de li nexweşxaneyê Lozanê ji kanserê wefat kir. Li ser daxwaza malbata wî cenazê wî roja duşem 11ê çiri-yê piştî merasîmeke biçûk, bi beşdarbûna hevalên wî yê nêzik û Sermiyên Enstîtuyê, li goristana Lozanê hat veşartin.

Nivîskar û ronakbîrê navdar Dr. Zaza di sala 1919 de li bajarê Madenê hatibû dinê û zarotiya xwe li Kurdistanê Bakûr derbas kiribû. Piştî serxwerabûna Şêx Seîd ew tevî kekê xwe Dr. Nafîz çûbû Bin-Xetê û li navçeya Cizîrê cîwar bûbûn. Ew hê di xortaniya xwe de di tevgera welatparêz a kurdî de cîhekî berbiçav girtibû, xortên kurd cîvandibû û di kovarên Hawar û Ronahî de jî dinivîsî. Li pey Şerê Cihanê yê duwem ew hatibû Swîsê, li Zanîngeha Lozanê xwendina xwe ya bilind temam kiribû û di pedagojiyê de doktora çêkiribû. Doktora wî li ser "herikana personalîst di ramana filozofê fransîz Emanuel Monnier" e. Di salên xwendekariya xwe de ew, ji bo cara pêşîn, Komela Xwendekarên Kurd li Ewropa danibû. Piştî xwendina xwe Dr. Zaza vegeyriyabû Sûriyê û li wir tevî hin welatparêzên din PDK-S danibû, di aliyekê de ji bo mafên Kurdên Sûriyê xebat kiribû, di aliyê din de jî piştîvaniya Şoreşa Kurdî

tana Iraqê kiribû. Ji ber vê xebatê ew bi salan li zindanên Sûriyê, Iraq, Urdu û Libnanê de mabû. Di sala 1969 de Dr. Zaza ziviribû Lozanê, li wir zewicibû û wekî ronakbîrê welatparêz arîkariya dida şerê ji bo rizgariya gelê kurd. Kurê wî Şengo niha 15 salî ye.

Ew di rojname, rodyo û televîzyonên Swîsê de doza kurdî diparast û di ber de jî bi kurdî û fransîzî li ser kurdan dinivîsî. Ew pêş salekî dest bi wergerandina fransîzî ya Mem û Zîn a Ehmedê Xanê kiribû. berê, herwekî tê zanîn, ewî bi kurmançî, Memê Alan û berhevokek bi navê Şerê Azadî çap kiribû. Bîranînên wî bi fransîzî bi navê "Ma vie de kurde" (Jiyana min a kurdî) di sala 1982 de li Swîsê derketibû û gelek deng dabû.

Dr. Nûredîn Zaza yek ji hîmdar û piştîvanên giranbihagîrên Enstîtuyê bû. Ta rojên xwe yê dawîn xebatên Enstîtuyê jî nêzik ve teqîbdikir. Bi taybetî kêfa wî gelek ji kampanya imzayan ji bo parastina çanda kurdî re hatibû. Ewî nivîsandinên xwe yê dawîn jî ji bo Kovara Hêvî nivîsî. Ji bo bîranîna wî ewê roja 20.10.1988 di saet 19 de li Enstîtuyê civînek were çêkirin.

Enstîtuya Kurdî

Kimyasal silahlarda Alman parmağı!

Faşist bilim adamlarının miras bıraktığı silahlar bugün BAAS rejiminin elinde.

Yıl 1939. Yahudilerle dolu bir tren daha geliyor ve toplama kampının önünde duruyor. Bekçiler trenden inen insanları hemen ayırıyorlar. Genç ve güçlü olanlar çalışma bölümüne, diğerleri ise 'banyo' yapmak için 'duş' kabinlerine gönderiliyorlar.

Bu 'duş kabinleri'ne gizli borulardan suyla birlikte TABUN gazı gidecek ve orada bulunanların ölümüne sebep olacaktı.

1936 Faşist rejimin emrinde çalışan 'bilimadamları'nın geliştirdiği TABUN gazı sadece Auschwitz ve diğer toplama kamplarında değil 2. Dünya Savaşı'nda düşmana karşı da kullanılacaktı.

Bugün TABUN gazı yine onlarca yıl sonra Alman Parlamentosu'nun gündeminde bulunuyor.

TABUN gazı, Irak ordusunun 1987 Nisan'ından bu yana Kürtlere karşı kullandığı zehirli gazlardan biri. "Pratik" bir kimyasal silah sayılıyor. Yapısı ve üretim biçimi tarım ilaçlarına benziyor. Bu yüzden üretimi tarım ilaç fabrikalarında yapılabilir. Dünya'da kimyasal silahların yasaklanmasının tartışıldığı bir dönemde BAAS rejimi bu gazı oldukça rahat bir şekilde üretilip, kullanıyor.

Alman Karl Kolb şirketi 1984 yılında Irak'a "sadece tarım ilaçları üretmek üzere" tesisler göndermişti. Kolb'a bağlı olan ve Merkezi Frankfurt'ta bulunan Pilot Plant şirketi ise, "tarım ilaçları üretimi için, gerekli olan deneme araçlarını" temin etmişti.

Alman Parlamentosu'nun dikkatlerini bu iki şirket üzerine çekmesine sebep CIA idi. CIA, deneme laboratuvarlarında silah üretimi yapıldığını iddia edince, Alman Parlamentosu şirketlerin "dış faaliyetlerini" istemeyerek de olsa incelemek zorunda kaldı.

Alman yasalarına göre, savaş bölgelerine silah va silah parçalarının satışı yasak. Silah ihracatlarının bir devlet heytinin kontrolünden geçmesi gerekiyor. Tabi ki o güne kadar "tarım ilaçları ve üretiminde kullanılan hammaddeleri" böyle bir kontrole tabi tutulmadılar. Bu yüzden Karl Kolb işlerini oldukça rahat halledebildi. Hükümetin incelemesinden fazla rahatsız sayılmazdı. Sonucu bir hükümet sözcüsü Mayıs 84'te şöyle özetledi:

"... Kolb Şirketinin dış faaliyetlerini incelerken, şirkete bağlı Pilot Plant'ın tarım ilaç ara maddelerini üreten tesisler gönderdiği ortaya çıktı. Bu tür tesisler Almanya dahil olmak üzere bir çok ülkede bulunmaktadır. Bir çok başka yan tesis olamadan bu fabrikalarda silah üretilmez."

Muhalefette bulunan Sosyal Demokrat Parti temsilcisinin soruları üzerine, hükümet, Irak'ta doğrudan inceleme yapmayı ya da Irak'a yönelik herhangi bir yaptırım önermeyi düşünmediğini belirtti. Ancak bazı kimyasal maddelerin silah üretimi kanunu kapsamına alınması düşünülebilir.

Alman hükümeti bunu düşünürken, Irak'ta SEPP (Irak Tarım İlaçları Üretimi Müdürlüğü) Samara kenti yakınlarında Ahmet 1 ve Ahmet 2 bloklarından oluşan tesisler kuruyordu. Araçlarının çoğu Pilot Plan tarafından gönderilen tesisler aynı yıl (1984) faaliyete geçti. Uzmanlara göre basit bir

değişiklikle kimyasal silah üretecek bu tesislerin yıllık üretim kapasitesi ise 1200 tonu buluyordu.

Aralık 1984'te Samara'daki fabrika büyük bir hızla çalışırken, Alman hükümeti orada yeni "kimyasal silah üretim olasılığını" görüyor. Ancak bu bile kesin bir tedbir alınmasına yetmiyor. Aynı zamanda Karl Kolb şirketi Samara işi yaptığı takdirde milyonlarca DM tutarında tazminat isteyeceğini bildiriyor. Alman hükümeti BAAS rejiminden kontrol için teknik bir heyetin fabrikaları ziyaretine müsaade edilmesini nazikçe talep ediyor ve istek reddedilince hemen geri çekiliyordu.

Alman Kürt ve diğer teröristlere karşı üç gün içinde yeni yasalar üreten Alman hükümeti altı değişik kimyasal maddeyi bir kanun kapsamına alabilmek için iki sene uğraşmak zorunda!...

Ancak, Ağustos 1987 yani Irak'ın Kürtlere karşı gerçekleştirdiği ilk kimyasal saldırılardan 4 ay sonra, Pilot Plant'ın yanında ona aşkın Alman şirketinin bu tesis işi içinde oldukları da ortaya çıkıyordu. Meşhur Magirus Deutz da bunlardan biriydi.

Irak ihracatının esas organizatörü olarak merkezi Hamburg'ta bulunan WET (Water Engineering Trading) görünüyordu. 1985 yılında WET SEPP ile TABUN ve SARIN gazlarının ara maddesi olan Fosfortriklorid üretim tesisleri gönderdi ve 1986 yılında da monte etti. Montaj için gerekli malzemeleri, borudan filtreye kadar diğer Alman şirketlerinden satın almaya çalışmış, Almanya dışından almak zorunda kaldığı ve Fransız Atochem, İsviçre Pampasol Mader AG'den satın aldığı malzemeleri ise Nijerya'ya gönderilmek üzere alabilmişti.

Halepçe katliamı ile beraber dünya kamuoyu BAAS'ın uygulamalarını geniş bir şekilde öğrenebildi. Ancak bu büyük katliamdan sonra Almanya'da daha yoğun araştırmalara girilebildi. Fakat bu kez araştırmalar hükümet tarafından değil, başta Barış Hareketi olmak üzere muhalif güçler ve gazeteciler tarafından yürütüldü. Bu araştırmalar sonunda 27 şirketin Irak'a kimyasal silah üretiminde kullanılmak üzere tesis, ara madde vb. gönderdiği öğrenildi. Bu şirketlerin bazı elemanları basınla ilişki kurup, kendilerinin nasıl Irak'a gidip bu tesislerin montaj işlerinde görev yaptıklarını anlatmak istediklerini açıkladılar.

Almanya'nın bu konuda Irak'a yaptığı yardım apaçık ortada, davalar tedbirler ise henüz görünmüyor. Hükümet hala "durumu ayrıntılı bir şekilde incelerken" Alman sanayisinin yeni projeleri başladı bile. 1988 ilkbaharında Frankfurt'taki LURGI Şirketi İran'da Tahran civarında bir tarım ilaç fabrikasının kurulması organizasyonunu üstlendi. Tesislerin parçalarını Fransız, Alman ve İsveç'li şirketler gönderiyor. Orada üretilecek "tarım ilaçlarının" lisansları Batı ve Doğu Almanya, İngiltere, İspanya ve Hindistan'dan geliyor. Nakliyat ise, Irak meselesinde görüldüğü gibi Türkiye üzerinden gerçekleştiriliyor. Gerçekler bu... Geride bir soru kalıyor; Avrupa Parlamentosu'nun kimyasal silahların kullanımını kınaması ne kadar inandırıcı olabilir!...

Miriam Bergen

TÜRKİYE SOSYALİST HAREKETİ NE YAPMALI?

Şüphesiz bağımsız bir Kürt hareketinin yaratılması o ülke devrimcilerinin kendi iç dinamiklerinin ürünü olarak başaracakları bir sorundur. Fakat Türkiye sosyalist hareketi, zorluklarına yukarıda değindiğimiz böylesi bir hareketin yaratılması için zorunlu nefes borularını açmada yardımcı olabilir. Böylesi bir hareketin oluşma ve hareket etme koşullarını kolaylaştırabilir.

Bölge devletlerinin ve "dost" güçlerin boğma ve kontrol çabalarına karşı, Kürt hareketinin, hareket edebileceği, politik, demokratik alanların yaratılması bizim önümüzde duruyor. Bunun yolu da Kürtlerin özgürlük ve demokrasi talebini kendi problemimiz, kendi demokrasi sorunumuz olarak görüp, gündeme getirmektir.

"Başka bir ulus ezilen ulus özgür olamaz" özlü sloganı ile anlatılan ötesindedir söylenen istenen. Kürtlerin kendi kaderlerini tayin hakkını savunmak ilkesinin ötesinde düşünölmek gerekmektedir. Kürtlerin hakkını savunmak, bizim demokrasi anlayışımız açısından zaten bir görevdir.

Asıl söylenmek istenen, Kürt "probleminin" artık TC sınırları içinde belli bir bölgede yaşayan halk topluluğunun, kültürel özerklik, otonomi, federasyon ve bağımsız devlet biçiminde somutlanabilecek, kendi kaderini kendisinin tayin etmesi sınırlarının ötesinde boyutları olduğu, en azından bizim soruna böyle yaklaşmamızın kaçınılmaz olduğuudur. Bugün Ankara, İstanbul, İzmir gibi büyük kentlerde nüfusun neredeyse yarısına yakını Kürtler oluşturmaktadır. Dolayısıyla, Kürtler kendi ayrı devletlerini kursalar bile, bu, buralarda yaşayan geniş Kürt topluluklarının sorununa herhangi bir çözüm olmaktan uzaktır. Herhalde bu toplulukların kendi ulusal devletlerinin kurulduğu alana zorla veya "gönüllü" sürülmesi çözüm olmayacaktır. Dolayısıyla Ankara - İstanbul gibi büyük şehirlerde Kürtlerle Türklerin bir arada yaşamaalarının demokratik çözümleri bulunmak zorundadır. Ve aynı sorun olası bir Kürt devleti (veya federasyonu v.b) sorunları içinde yaşayacak olan Türk ve diğer azınlıklar açısından da geçerli olacaktır.

Bu noktada ulusal soruna verilmiş eski cevapların yetersizliğini görmek gerekiyor. Burjuvazi = ulusal pazar = ulus = ulusal devlet. Arasına eşit işaretler koyduğumuz bu kavramlar arasında zorunlu bir eşit konulmuş, burjuvazi ve ulusal devlet arasındaki eşitlik sonucu her ulusun bir devlete esasına dayalı tek boyutlu ulusal devlet fikri gelişmiştir. Batı Avrupa'da aydınlanma çağı ile gelişen ulus bilinci ve ulusal devlet** kavramı, Fransız devrimi ile kendisini gerçekleştirmiştir. Ulus probleminin bu Avrupalı varyantı, genel ve evrensel bir ilke olarak benimsenmiştir. Genel olarak tek bir ulusun belli bir coğrafi bütünlük içinde yaşadığı koşullarda veya, uluslar arasında belli sınırların çizilebildiği koşullarda (özellikle Avrupa'da) bu süreç her ulusun kendi ulusal devletini kurması ile sonuçlanmıştır. Ulusal toprak bütünlüğü yerine içiçe yaşadığı koşullarda ise, bu, Avrupa çözümü, büyük göçler, katliamlar, ulusal düşmanlık biçiminde yaşanmıştır.

Bugün Türkiye gibi (Kürtlerin ayrı devletlerini kurduğu koşullarda da) bir arada yaşayan halkların aralarına kesin sınırlar çekilerek yaşamadıkları koşullarda (Ankara'da, İstanbul'da) sorunu bir ulusun kendi devletini kurması bakışı ile aşamayız. Türkiye'de (Kürdistan'ın ayrıldığı koşullarda da) tek ulusa dayalı devlet çözümüyle İstanbul - Ankara'da yaşayan halklar için demokratik çözümler geliştiremeyiz. Türklerin devletinde, ulusal çoğunluk Türklerden oluşan bir Türk devletinde, azınlık Kürtlere bazı haklar tanımak bakımından uzaklaşmak zorundayız. Kürtlerin kendilerinin çoğunlukta yaşadığı yerlerde kendi ulusal devletlerini kurma talebi ve bunu gerçekleştirmeleri modeli, bu ulusal devlet bakışı, Türkiye'nin geri kalan kısmı için savunulamaz. Kürtlerin bu yönde ki çabalarını desteklemek ve çözüm olarak önersek bile, bunu kendimiz için öneremeyiz. Bizler ta başından çok kültürlü, çok uluslu; başından itibaren eşit koşullarla ortak örgütlenmiş bir devlet anlayışı ile ortaya çıkmalıyız. Ancak ve ancak Ankara ve İstanbul'da Kürtlerle birarada yaşamının en demokratik biçimlerinin geliştirilmesi olumlu bir örnek teşkil edebilir. Dolayısıyla biz Türkiye devrimcileri, Türk devrimcileri problemi, Kürtlerin kendi devletlerini kurma hakkı da dahil kendi kaderlerini tayin hakkını savunmanın da ötesinde, bizzat Ankara ve İstanbul'da farklı halkların bir arada yaşaması sorunu, bizim sorunumuz olarak görebildiğimiz an sorunun çözümünde ileri adımlar atabiliriz.

Kürtlerin kendi kaderlerini tayin hakkı mücadelesini desteklemenin ötesinde, problemi kendi sorunumuz olarak ele almalı, Ankara, İstanbul'da demokratik bir arada yaşamının taleplerini öne çıkarmalı ve uğruna mücadele etmeliyiz.

Hayatın her alanında mahallelerde, fabrikalarda, okullarda Ankara ve İstanbul'da Kürtlerin kendi ulusal, kültürel kimliklerini tüm boyutlarıyla yaşayıp geliştirmelerinin koşullarını yaratma mücadelesi vermeliyiz. Bu problemi bizzat Ankara ve İstanbul'un problemi olarak ele almamız, (örneğin buralarda yaşayan Kürtlerin ulusal, kültürel değerlerini geliştirecek kurumları oluşturma mücadelesi vermemiz), kendi bağımsızlığı için savaşan bir Kürt ulusal hareketini doğrudan desteklemenin önemli bir kısmını oluşturacaktır. Bağımsızlık ve özgürlük uğruna savaşan bir ulusal harekete dayandırırsak bizzat Ankara ve İstanbul'da, bunun biçimleri konusunda olumlu alternatifler sunularak açılabilir. Problemi kendi problemimiz olarak görmek zorundayız. Bizim, biz Türkiye devrimcilerinin, ağırlıklı Türk devrimcilerinin, başka kültür, din, ulus dünyasına ait topluluklarla bir arada yaşamamızın demokratik çözümleri konusunda neler düşündüğümüzü gündeme getirerek, sorunu çözmede ileri adımlar atabiliriz. Dolayısıyla Ankara ve İstanbul'daki eylemimizin temel gündem maddelerinden birisi, buralarda Kürtlerle birlikte yaşamının olumlu alternatiflerini sunmaktır. Bu eğer gerçekten demokratik bir toplum istiyorsak ve Kürdistan'da da demokratik bir benzeri toplumun gelişmesini istiyorsak böyle olmak zorundadır. Yoksa sorunu, Kürdistan'da savaşan birileriyle boş slogan düzeyinde dayanışmak veya soyut, desteklemek düzeyinde görürsek ne kendimiz farklı ulusların birarada yaşaması demokratik alternatifini yaratabiliriz, ne de bağımsızlığı bir Kürt ulusal hareketinin gelişmesine katkıda bulunabiliriz.

Hamburg 27 Temmuz 1988

Taner AKÇAM

"İSVEÇ DEVLETİ KÜRT HALKINDAN ÖZÜR DİLEMELİDİR!"

*** GELECEK HAFTA KURDISTAN PRESS'TE ***

BİRLİKTE OLDUĞUMUZ HALKLAR

• Keldani • Assuri • Suryani • Ermeni

Welatê TORİ'nin yeni kitabı

İsteme Adresi: AZA Yayınları; Postbus 26; 3000 Leuven-1 ; Belgie

FESTIWALA HEVALTIYA ZAROKÊN DINÊ LI STOCKHOLMÊ ÇÊBÛ.

ANK • Stockholm

- Keça Kurd Hêlîn dilê zarokên dinê û Swêdîyan tijî evîn kir.
- Koma Zarokên Kurd yên Bollnäsê, Koma Hêvî folklor me pêşkeş kir.
- Rojnama Swêdî ê herî mezin Dagnes Nyheter nîv perr da Hêlîna Kurdan...
- Di Festîvalê de Kurdistan wek welatekê serbixwe hat naskirin.

Çend rêxistinên Swêdî îsal Festivala Zarokan di navbera 15 û 16 dê Çirî li bajarê Stockholmê çêkir. Bi hezaran kes di vî festîvalî de beşdarbûn. Zarok ji Emerîqa Latînî bigre heta Afrîqa Başûr hatibûn vî festîvalê. Her gel, her dewlet bi alikariya zarokên xwe çand û folklor xwe pêşkeş kir. Zarokên dinê di nav van her du rojan de destê xwe dan destê hev û xwestin dinyakî yekbûyî çêkin... Gava mirov ji nêzik ve li zarokan dinêrt û gohê xwe dida sitranên wan, dilê mirov tijî hêvî, tijî evîn dibû. Bo ku çanda dinê bi zimanê zarokan pîrr nêzê hev bûn.

Zarokên Kurdistanê

Em Kurd jî ji vî festîvalî ne bê par bûn. Xasna Keça Kurd Hêlîn, hêlîna serê Çiyayê Sipanê, a Nemrûdê, Xezala Deşta Muşê, a Rihayê serê me bi dengê xwe yê xweşik û delal, germ û zelal bilind kir. Dengê Hêlîn wek şalûr û bilbilên serê çiyayê Gurdelanê bi aheng, tijî evîn û hevî bû.

Hêlîn bi dengê xwe yê delal, ne tenê dilê Kurdan, herwusa dilê hemû seyirvanan jî qezenç kir. Wek nivîskarê Swêdî Gunilla Lindgren got: "Ez piştê dengê Hêlînê şeva çûyê şiyar mam. Xew bi çavên min neket. Ew deng min bir bajarê Helepçê ba zarokên Kurdan... Dengê Hêlînê bi jehra Sedam, bi xazê kimyayê nayê fetisandin. Carna hêvî û bêhêvîti xewa mirov direvîne..."

Divê Em Li Hêlînê Xwe Xwedî Derkevin

Hêlîn yazde salî ye. Berî du salan hatiye Swêdê. Ev keçika jêhatî û têr deng hê di zaroktiya xwe de ketiya nav xebata welatê xwe Kurdistanê. Lê divê em Hêlînê xwe tenê nehêlîn. Mar dijminên hêlîna ne. Divê em bi destê zarokên wusa bigrin, imkana ji wan re çêkin. Pêşveçûna Hêlîn, pêşveçûna gelê me ye jî. Folklor û çand çekên giranbihane ji bo Azadiya Kurdistanê. Federas-

yona Kurd divê ji bo Hêlînan, hêlînan baş veke, alikarê wan be.

Hêlîna Li Ser Sehne

Hêlîn bes ne tenê li ser zinar, li ser bana an jî li ser dara çêdibe. Hêlîn caran li ser sehna jî çêdibin. Roja yekşema çûyî hêlînek li ser sehna Folket Hus çêbû. Beriya ku Hêlîn dest bi sitranên xwe bike, jinika spiker, ya Swêdî ku di televîzyonê de dixebite, xwest ku Hêlîn hatina xwe ya Swêdî bîne ziman. Hêlîn destpêkir û got:

—Ez keçekî Kurd im. Zmanê min li Kurdistanê Tirkîyê qedexeyê. Tirk nahêlin ez bi zmanê xwe sitranan bêjim. Ez ji welatê xwe pîrr hez dikim û dixwazim bizivirim. Lê zivirandin bi destê min nakeve. Ez ji Swêdê jî hez dikim. Li vir tu kes têkilê zmanê min nabe...

Piştê gotinên Hêlîn, jinika spiker waha got:

—Kurd gelekê pîrr kevnare ye. Gemiya Nuh li ser çiyayê Kurdistanê, li serê Ereratê daniye. Hejmara Kurdan jî bîst milyona zêdeye. Lê mixabin îro welatê wan di nav Tirkîye, Iran, Iraq û Suriyê de hatiye perçe kirin.

Û jînek destê xwe avêt fistanê Hêlîn û waha dom kir:

—Hun bi xwe dibînin, fistanê Hêlînê çi qas delal û xweşik e. Lê mixabin ev kinc jî li Tirkîyê qedexeyê. Bo ku ev cil şahidê çanda Kurda ye...

Rêxistina Parastina Zarokan Li Swed

Ev festîval bi alikariya çend rêxistinên Swêdî hatibû çêkirin. Di nav van rêxistinên de herî mezin, Rexistina Parastina Zarokan e. Li Swêd jê re dibêjin Râdda Barnen. Ev rêxistin pîrr caran alikariya zarokên Kurdan dike û mafê wan diparêze...

Ev festîval wê her sal di meha Çirî de pêk bê. Em hêvîdar in ku Federasyona me sala bê hazîrîkî baş bike û hebûna me êdî xwurtir û çêtir bide naskirin û heskirin.

Keça Kurd Hêlîn, di dilê zarokên Swêd de hêlîna xwe çêkir. Hêlîn, 11 salî ye û li bajarê Uppsalayê dijî. Hêlîn bi dengê xwe yê xweşik bilbila festivalê bû
Foto: Elin Classon

ULUSLARARASI AF ÖRGÜTÜ NEDİR?

Uluslararası af örgütü temel insan haklarını korumayı amaçlayan ve bunun için yeryüzünde çalışma yürüten uluslararası bir kuruluştur. Çalışmasında hükümetler, siyasi partiler, ideolojik ve dini kuruluşlardan bağımsız hareket eder.

Uluslararası Af Örgütü'nün çalışmaları şunları kapsamaktadır:

—Şiddet uygulamadan ve şiddet eylemleri savunmadan etnik kökeni, cinsiyeti, dili rengi, dini ya da siyasi görüşü yüzünden cezaevinde bulunan düşünce suçlularının serbest bırakılmaları için ağırlık koymak,

—tüm siyasi mahkumların aksaklık meydana gelmeden adil bir şekilde yargılanmaları için uğraşmak,

—ölüm cezası, işkenceye, zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleye koşulsuz olarak karşı çıkmak.

Kuruluş aynı zaman düşünce suçlusu olarak hapse atılma olasılığı, işkence, ölüm cezası ya da adil olmayan yargılanmalara maruz kalabilecek mültecilerin ülkelerine geri gönderilmelerine karşı çıkar.

Uluslararası Af Örgütü özgürlüğünden fiilen yoksun bırakılmış, gözaltında, tutuklu ya da mahkum olan insanlara yönelik çalışır. Ana konusu mahkumlar oluştururken hiç bir şekilde diğer insan haklarını gözardı etmez, ancak kuruluş etkili olabilmek için çalışma alanını sınırlandırmıştır.

Uluslararası Af Örgütü tarafsızdır. Her hangi bir hükümet ya da siyasi düzeni desteklemez. Kuruluş insan haklarının evrensel olduğuna inanır, belli bir ülkenin politik yapısından bağımsız olarak uygulanması gerektiğini savunur. Uluslararası Af Örgütü'nün yıllık raporu insan haklarının açıkça çiğnendiği 120'den fazla ülke hakkında bilgi içerir.

Kuruluş bağımsızlığını koruyabilmek için hiç bir devletten paraşal yardım kabul etmez. Üye aidatları ve bağışlar ana gelir kaynaklarıdır. Uluslararası Af Örgütü'nün şu anda 150'den fazla ülke ve bölgede 500,000'den fazla üye ve destekleyicisi olup, 40 devlette 3,6000'den fazla çalışmakta olan grubu vardır.

★

TC'nin demokrasiye geçiyoruz dediği ve Avrupa tarafından da kabul gördüğü günümüzde, Türkiye'de insan hakları, işkence iddiaları, yargılanma koşulları ve düşünce suçları konularında Uluslararası Af Örgütü Türkiye seksiyonu sorumlusu Helmut Oberdiek ile görüştük.

□ Türkiye'de hükümet yetkililerinin demokrasiye geçildiğini iddia ettikleri bu dönemde; düşünce suçlularının yargılanmasında, insan hakları ihlali konusunda ciddi bir değişiklik olduğu söylenebilir mi?

□ Sayısal olarak azalma görülmektedir. Siyasal nedenlerden dolayı gözaltına alınan, tutuklanan ve yargılanan kişilerin sayısı 1980, 81, 82 yıllarına göre daha düşüktür. Aynı şekilde bize ulaşan işkence iddiaları ve işkence altında ölenlerin sayısında da düşüş olabilir. Ama halâ 1988 yılında sadece düşüncelerinden ötürü, yani herhangi bir şiddet eylemine katılmamış kişilerin, yargılanması, içeri tükilmeleri, cezaya cարptırılmaları ve uzun süre gözaltında tutulmaları söz konusudur.

Ekim 1984'ten buyana kimse'nin idam edilmemiş olması -

denebilirse eğer- olumlu bir gelişme sayılabilir. Ancak halen idam cezası Türkiye'de kaldırılmamış durumda. Devlet istediği zaman tekrar infazlara geçebilir. Ve hatta bugünlerde 200'ün üzerinde idam kararının mecliste onay beklemesi politik çevreler için, yani millet vekilleri için oldukça ağır bir sorumluluk da getirmiştir.

□ Türkiye'deki yargılama koşulları ile cezaevi koşullarında köklü bir değişiklik yoktur denebilir mi?

□ Köklü bir değişiklik yok! Bize göre işkence hala yaygın ve sistemli bir biçimde uygulanmaktadır. Başka bir deyişle siyasi bir suçlama ile gözaltına alınan her kişi, işkence görme tehlikesi ile karşı karşıyadır! Gözaltı süresi kısaltılmış olabilir ancak yapılan işkenceler sistemli bir şekilde sürdürülüyor. Örneğin bu yılın ilk 6 ayında 5 kişi hakkında işkence ile öldürüldüklerine dair iddialar bize ulaştı.

Belki 1981 de bunun sayısı 50'ye ulaşmış olabilirdi. Ama, bir tek kişiye işkence yapılmış olması, hele bunun ölmüş olması, işin boyutunu gösteriyor... Türkiye'de işkence geçmişte ol-

duğu gibi bugün de aynı şekilde devam ediyor.

□ Amnesti bu işkence iddialarını Türkiye yetkililerine ilettilerinde nasıl bir cevap alıyor?

□ İşkence iddiaları konusunda Türkiye yetkililerine başvurularımız oluyor. Bunların büyük çoğunluğuna cevap almıyoruz. Cevap aldığımız durumlar da değişiktir, hemen hemen bir çok olayda 'böyle bir olay yoktur' ya da, 'evet, bu isimdeki şahıs veya şahıslar gözaltından alınıp şu şekilde suçlanmıştır' veya 'filan tarihte tutuklanmıştır, tutuklanırken veya cezaevine konulurken herhangi bir işkence izine rastlanmamıştır.' denilerek, 'iddialar asılsızdır.' Cevabı verilmektedir.

Az sayıda iddialar ise 'soruşturma açılmıştır' diye geçiştirilmektedir. Ancak işkence iddiaları üzerine bir soruşturma açılmışsa da bunun sonucu nedir diye bir şey öğrenmek istediğimizde, böyle bir ayrıntılı bilgi hiç bir zaman bize verilmiyor.

□ Peki, hükümet yetkililerinin verdiği bu tür cevaplar Amnesti için inandırıcı oluyor mu?

□ Bu, tabii olaydan olaya farklıdır. Yani bir iddia ile ilgili

soruşturma açılmışsa, elbetteki sevinç verici bir olay. Ancak soruşturma açılmış olay sayısının çok az olduğunu söyleyebilirim. Savcılığa intikal eden olaylarda savcı soruşturmayı yürütürken, sanığın ifadesine baş vuruyor. Sanık, tanık gösterebilir. Tanıklar bazen dinlenir, dinlenen tanıklar da çoğunlukla aynı örgüte üye olmaktan yargılandıkları için, çoğunlukla kararlar da 'koğuşturmaya yer olmadığı' biçiminde verilmektedir.

Bu durum da iki nedene dayandırılıyor; Birincisi; doktor raporu.. Elinde rapor olmayanların iddiaları üzerinde durulmuyor. İkincisi, elinde doktor raporu olarak iddiada bulunanların da polisi kötülemek amacı güttükleri belirtilerek iddialar üzerinde durulmuyor.

Ancak, Türkiye 1988 yılı içerisinde iki önemli sözleşme imzalamış ve onaylamıştır. Bu hem Avrupa Konseyi nezdinde kabul edilen işkenceyi önlemek için olan sözleşme ve bir de Birleşmiş Milletler'de işkenceye karşı olan sözleşmeyi imzalamış ve onaylamıştır. BM'nin işkenceye karşı olan sözleşmesi 2 Aralık'ta Bakanlar Kurulu'ndan geçmiş ve Türkiye'deki Anayasa'ya göre, yani Anayasa'nın 90. maddesine göre Türkiye'nin yerel yasası haline gelmiş bulunmaktadır.

Bu en son imzalanan BM sözleşmesi'nin 15. Maddesi, 'işkence altında alınmış hiç bir ifade, ifadeyi alan şahıs

Uluslararası Af Örgütü Türkiye Bölümü sorumlusu Helmut Oberdiek: "Tüm işkenceler kalkıncaya kadar, Türkiye, bizim için her zaman eleştiri noktası olacaktır." Foto; ANK

ernationnal

Amnesty çiye?

dışında hiç bir şekilde delil olarak kullanılmaz.' biçimindedir. Mahkemelerin uygulamalarına baktığımız zaman, bugün için bu kuralı uygulamamış olduklarını görüyoruz. Türkiye'nin yargılama sistemine göre, yargıçlar, yargılamanın sonucunda hangi belgeleri, ifadeleri delil olarak kullanacaklarına kendi vicdanlarına göre karar veriyorlar. Çoğunlukla 'işkence iddialarını araştırmak, soruşturmak bizim görevimiz değildir.' diyorlar. Türkiye iki tane belge imzalamıştır. Bunlar sadece iki kağıt parçasından ibarettir. Bunların hayatta işlerlik kazanması gerekiyor. Biz, Türk hükümetinden bunu bekliyoruz.

84'den bu yana Türk Devleti'nin Avrupa'ya yönelik propagandaları, Avrupa'daki insan hakları ile ilgili kurumların Türkiye üzerindeki kanaatlerinde bir değişiklik yarattı mı?

Bu konuda kesin bir yanıt veremem. Şimdi başka kurumlar etkilenmiş mi, etkilenmemiş mi birşey söyleyemem.

Bu soruyu şundan dolayı sordum. Sizin de belirttiğiniz gibi TC, iki önemli uluslararası sözleşmeye imza koymuştur. Pratikte bu sözleşmeler uygulanıyor. Kastettiğimiz diğer Avrupalı kurumlar Amnesty ile özdeş olmasalar da ona benzer nitelikleri bulunan kurumlardır, soruyu bu anlamda soruyor muyuz?

İnsan hakları ile ilgilenen kurumların ne kadar etkilendiklerini kesin olarak cevaplandıramam. Ancak birçok alanda ister basında, ister politik çevrelerde Türk hükümetinin güttüğü politikanın belirli bir başarıya ulaştığını görmek mümkün. Demin belirttiğim şekilde bir gelişme var. 'iyiye doğru bir gelişme var' diye genel bir intiba var. Bize göre, sadece sayısal bir azalma var denebilir. Pratikte ve sistemde herhangi bir değişiklik yoktur. Bizim için 100 kişi işkencede ölmüş, 10 kişi işkencede ölmüş önemli değil. Hiç kimsenin işkencede ölmemesi gerekiyor, hiç kimsenin işkence görmemesi gerekiyor.

Diğer önemli bir konu da, Türk hükümeti yıllardır işkence olayını münferit (kişisel) olaylar şeklinde göstermeye çalışmaktadır. Münferit olaylar bir tarafa, işkence yapıldığı ortaya konan her olayın peşine gittiklerini de söylüyorlar. Fakat bizim gözlemlerimiz böyle değil. Birincisi işkence olayları münferit olaylar değildir. Siyasi nedenlerden dolayı içeri alınan herkes işkence görme tehlikesiyle karşı karşıyadır. İkincisi; hükümetin işkence olaylarının hepsini teker teker soruşturuyorum demesi de doğru değil. Yanlız, çok az sayıda işkence iddialarının ciddi bir şekilde soruşturulduğunu ve araştırıldığını görüyoruz. Ki, soruşturma yapılmışsa dahi bunların büyük bir bölümünün 'kovuşturmaya yer olmadığı' kararları verilerek dosyalar kapatılmaktadır. Kovuşturmalarla ilgili bize verilen son rakamlar-

da, 1 Ocak 1980 ile 31 Aralık 1987 arasında yedi yıllık bir zamanı kapsayan dönemde içinde 84 emniyet görevlisinin 6 ay veya daha fazla cezaya çarptırılmış olduklarını hükümet çevreleri söylemektedir. Hükümet binlere varan işkence iddialarını kabul ettiği halde, bunların arasında sadece 84 kişinin cezaya çarptırılması gülünç bir rakamdır. Bu da yetmezmiş gibi Ankara'da işkence suçundan yargılanan 50'den fazla polisten 34'ü, 2 ile 4 aylık maaşlara varan ödüller verildiğini görüyoruz! Yani hem yargılanıyorlar hem de ödüllendiriliyorlar. Hatta bu polislerin daha üst görevlere atandıklarını da görüyoruz. Böyle bir uygulamayı anlamak mümkün değil. Bu da kovuşturmaların pek ciddi olmadığını gösteriyor.

Bir diğer sorumuz da Kürtlerle ilgili. Amnesty genel olarak düşünce suçları ile ilgileniyor. Yargılama koşullarının adil olmasını, uluslararası standartlara uygun olmasını vb. sağlamaya çalışıyor. Ancak Türkiye'de bugün bir durum var. Belki de Amnesty'nin diğer ülkelerdeki çalışmalarında karşılaşmadığı bir durumdur. O da şu: Türkiye'de insanlar Kürt olduklarını söyledikleri için, bu ulusa mensup olduklarını belirttikleri için cezalandırılmaktadırlar. Diyarbakir'de, Erzurum ve Elazığ'da yargılanan binlerce insan bildiri dağıtmaktan, afiş asmaktan, seminerlerde yaptıkları konuşmalardan ya da yazdığı bir yazıdan dolayı cezalandırılmış durumdadır, bunu nasıl değerlendiriyorsunuz? Size göre bu suçlar düşünce suçu mudur? Bu davalara ne tür bir yaklaşım içindeisiniz?

Uluslararası Af Örgütü'nün düşünce suçu olarak kullandığı tabir, her hangi bir şiddet eylemine karışmamış ve şiddeti savunmamış kimseleri kapsıyor. Düşünce suçlusu kabul ettiğimiz kişiler himayemiz altına alınmadan önce bu kişilerin durumu gayet inceden araştırılıyor. Şiddetle ilgili var mı yok mu? Şimdi elbette bir çok konuda yeterince fazla bilgi elde etme olanağımız yoktur. Ancak bu şekilde elimizde iki tane örnek var. İstanbul'da olan bir olayda Tunceli'li iki işçi 2. Boğaz köprüsünde çalışırken, barakalarında kürtçe kaset dinlemişler. Daha sonra ihbar üzerine olay, mahkemeye intikal etmiş ve her ikisine de 4 yıl 2 ay ceza verilmiş. Suçlama "propaganda yapmak." Güya kaset dinlerken diğer işçiler de dinlemek zorunda kalmış! Bu nedenle propaganda yapılmış olunuyor!...

Biz bu kişileri düşünce suçlusu olarak himayemiz altına aldık. Çünkü böyle bir suçlama ile yargılanmamaları ve cezalandırılmamaları gerektiğini söylüyoruz. Fakat bir çokları için ayrıntılı bilgi elde edemiyoruz. Suçlamalar nelerdir, ortada ne gibi deliller var.

Diğer yanda devlet, örgütler ve şiddet eylemi yapan örgütler var. Onlara sempati duyan şiddete karşı olmayan insanlar da olabi-

rir. Söz konusu olan bir kişinin örgütle ilişkisi olup olmadığını bilmemiz gerekli. Biz kolayca karar vermiyoruz. Ancak bariz bir şekilde, şiddetle alakası olmadan yargılanıp cezaya çarptırılmış kimseleri korumamıza alıyoruz.

Sorumuz bu tür tekil olaylarla ilgili değil, genele ilişkin bir soru. Elbette Kürdistan'da politik örgütlerin şiddeti kullanmaları doğal bir olay. Çünkü Ulusal Kurtuluş mücadelesi veriliyor. Fakat Kürdistan'da yargılanan ya da Amnesty'nin de 'Doğu ve Güney doğu' olarak adlandırdığı bölgelerde yargılanan insanların büyük bir çoğunluğu sadece düşüncelerinden dolayı cezalandırılmışlardır. Bunu araştırmak için uzmanlar da gerek yok. Diyarbakir Sıkıyönetim Mahkemeleri'nde görülen davaların belgeleri incelenirse, - Eminim sizin de elinize geçiyordur - bu açıkça görülür. Suçlamalar "Kürdistan'ı savunmak", "Kürt Ulusunun ayrı bir Ulus olduğunu savunmak", "Kürt Ulusunun özgür yaşamasını istemek..." Bunun gibi sebeplerden dolayı cezalandırılan binlerce insan var. Bunu nasıl değerlendiriyorsunuz. Mahkemelerin bu insanlara şiddet, terör suçlusu olarak bakması ayrı, sizin değerlendirmeniz ayrı olmalıdır.

Bu konuda bize pek somut belge gelmiyor.

Ben size somut belgeleri hatırlatabilirim;

Diyarbakir Sıkıyönetim Mahkemelerinde görülmüş ve görülmekte olan TKSP, RIZGARI, DDKD, KUK, PKK davaları buna örnektir. Bu davaların içinde silahlı eyleme karışmış insanlar da olmakla beraber, büyük bir çoğunluğu hiç bir şiddet eylemine karışmamış öğelerdir.

Örgüt davalarında yargılanmış olan kimseler için ilk söylediğim gibi, şiddet eylemine karışmamış, -ki karışmamış olan çok olabilir-, bir de şiddeti savunmamış olanlardan örgüt üyesi veya örgüte yardımcı olarak yargılanan bir çok kimseler için, biz tanımiyorsak ve sempatiyi de olmadıklarını bilmiyorsak, bir yerde sempati duyduklarını da kabul etmek zorunda kalıyoruz.

Neden?

Belirli bir örgüte sempati duydukları ve örgüt adına şiddetsiz eylem yaptıkları ortada ise o zaman örgütünün genel politikasına bakmak gerekiyor. Yani mevcut örgütler şiddeti savunuyor mu savunmuyor mu? O bugün için söz konusudur. Tabi bu değerlendirme örgütten örgüte farklı olabilir. Yani bir za-

manlar şiddeti ve silahlı mücadeleyi savunmamış örgüt, bir yıl sonra kalıyor silahlı mücadele ediyor. Yani bir yıl önce kabul edebileceğimiz kimseler o andan itibaren kabul edemeyeceğimiz kesim arasında yer alıyor.

Aslında bu işi somut örnekleri ile tartışmak gerekiyor. Bu tür kişiler için biz, 'adil yargılanma' isteyebiliriz. Adil yargılanma derken, bunları suçlayıcı belgeler işkence altında alınmış ifadeler ise, bunların kullanılmamasını istiyoruz. Bunlara doğrudan doğruya düşünce suçlusu demek, terörü veya şiddeti kullanan Peşmergeyi evinde barındırma gibi böyle bir olayı suç kabul eden devletin ona karşı yasa çıkartması olabilir. Biz devletin böyle bir hakkı yoktur diyemeyiz.

Bize göre haklı veya haksız şiddet yoktur. Bir taraf ulusal kurtuluş savaşını veriyor, diğeri ise baskı politikası uyguluyor. Biri haklı bir şiddet, diğeri haksız bir şiddet diye bir ayırım yapamıyoruz. Şiddet sözkonusu olunca bizim için olay düşünce suçu olmaktan çıkıyor. O zaman öteki konular üzerinde duruyoruz. Bu tür kimselere idam cezası verilmemesini, işkence yapılmamasını sağlamaya çalışıyoruz. Ve bu tür kişilerin, işkence altında alınmış ifadeler üzerine yargılanmaması gerekiyor. Bu tür taleplerde bulunabiliyoruz.

Sizin çalışmalarınızın çerçevesi bu olabilir, ancak Türkiye'de bugün "Ben Kürdüm", "Kürdistan bir ülkedir" diyen bir insan yıllarca cezalara çarptırılmaktadır. Bu bir düşünce suçu mudur? değil midir?

Böyle somut hiç bir örgütle bağlantısı yoksa, bize olay intikal ettiğinde onu inceleyip, düşünce suçu olarak kabul edebileceğimi de söyleyebilirim. Ama tabi önce o somut durumu araştırmak, bilmek lazım.

Biz İsmail Beşikçi gibi kişilere böylesi bir sorunu bilimsel açıdan dile getiren, hatta bilimselliği bir tarafa, doğru veya yanlışlığı da bir tarafa, insan bir düşüncesini belirtiyorsa, o düşüncenin haklı olup, olmadığını da araştırmıyoruz, ama sadece bu düşüncesinden ötürü yargılanıyorsa ve içeri konuluyorsa düşünce suçlusu olarak kabul ediyoruz.

Yani İsmail Beşikçi, Recep Marşlı da bir örnektir. Yazdığı kitap vb. şeylerde şiddet ögesi yoksa elbetteki bizim için düşünce suçludur ve derhal serbest bırakılması için uğraşırız.

Teşekkürler Helmut Oberdiek.

Ben de teşekkür ederim.

Ağustos 1988 Londra

Rêxistina Navnetewî ya Efüyê (Amnesty), di dinê de li ser mafê kesên politikî disekine û wan diparêze. Rêxistin di danûsitandinê de, di karûbarê xwe de li ser hikûmet, partiyên siyasî, dîn, û siyasî nasekine û bêtere- fiya xwe diparêze. Karûbarên rêxistinê ev in:

-Rêxistin, ew kesên ku dest neavêtibin şidetê lêbelê ji bo cinsiyet, koken, ziman, reng, dîtina siyasî û dinî ketibin hepsê, mafê wan diparêze û ji bo berdana wan giraniya xwe datîne,

-Rêxistin, jibona ku girtiyên siyasî bikaribin xwe bi serbestî li hember mehkeman biparêzin, dixebite,

-Rêxistin, li dijî êşkence, zilm û kirinên neînsanî disekine.

Rêxistin nahêle ku ew kesên ji bo baweriya xwe, li welatê xwe dikare bê êşkence kirin, girtin an jî hepiskirin berpaş bèn şandin.

Amnesty, ji bo kesên girtî an jî ew kesên ku ne azad in xebat dike. Armanca rêxistinê her çiqas parastina mafê siyasî be jî, bi taybetî li ser rewşa mafê giştî jî disekine.

Rêxistin teref nagre. Piştgiriya hikûmeta an jî ya sistemên siyasî nake.

Rêxistin bi bawerîki navnetewî û bê politikî karê xwe dimeşîne. Raa-pora Amnesty ya salan e rewşa 120 dewletên ku mafê insanî diperçiqînin tîne ziman.

Rêxistin, ji bo bikaribe azadiya xwe biparêze ji tu dewletê alîkarî nagre. Hatina Amnesty ji gelên cihanê tê. Heta niha rêxistin li 150 dewletan de şaxên xwe damezirandye û li 40 dewletan jî komîte daniye.

★

DOZA KURDISTAN

Zinar SİLOPİ

BÖLÜM • 3 •

İkinci Bölüm Sayı 43; Sayfa 8'de

Sultan Hamid, 24 Temmuz 1908 -10 Temmuz 1324- tarihinde hürriyetin ilanına birtakım zaruretler yüzünden mecbur kalınca o zaman kadar cemiyetin varlığından haberdar olmayan bazı açık gözler vilayet merkezlerinde İttihat ve Terakki Cemiyeti delegeleri olmuşlardı. Bir müddet sonra Selanik'te toplanan İttihat ve Terakki Cemiyeti Kongresi, bu türedilerin katılımı ile yapılmıştı. Çoğunluğu başıbozuk insanlardan oluşan bu Kongre üyeleri bazı aşırı Türk gençlerinin tesiri ile, Osmanlı devleti kavramını yıkarak, yeni düşünceler ve yeni kararlar doğurdu. Genç Türk hükümeti sıfatıyla ortaya çıkan hükümet, Türkçülük ve Turancılığın devletin bilinci yapmış, hükümetin takip etmeye başladığı yol da Türkçülük siyaseti olmuştu. Cemiyet merkezi Selanik'ten İstanbul'a taşınarak, Türklere özgü Türk Ocağı kurulmuş bir de Türk Yurdu isminde bir dergi çıkarılmıştı. Bu dergide Türk gençleri, yazılarıyla Türkçülüğü ve Turancılığı propaganda etmekteydiler. Ziya Gökalp, Yusuf Akçura, Ahmet Ağayef gibi bilim adamları da Türk tarihine ve Türk fetihlerine dair ilmi ve siyasi makaleler yazıyorlardı. Her suretle artık, Osmanlılık tabiri kalkmış, devleti oluşturan diğer İslam unsurlarının övündükleri Osmanlılık, Türkçülük şekline çevrilmişti. İşte bu Türkçülük siyasetinin etkisiyle ki, kendilerini mazlum durumda gören Osmanlı İslam unsurları Araplar, Arnavutlar ve Kürtler de kendi milliyetlerini ortaya koymak gereğini duyarak ulusal kuruluşlar oluşturdular. Araplar Müntediül Edebi, Arnavutlar Başkim, Kürtler de Hevi cemiyetini kurmuşlardı. Birer öğrenci cemiyeti olan bu kuruluşlar gerçekte milli duyguların yayılmasına birer başlangıç olmuştu. Türkler Turanizm siyasetini bütün anlamı ile izliyorlardı. Dünya kuralı berî Kürdistan olarak tanınan ve yerlisi Kürt olan o günkü 6 büyük vilayeti İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin yayın organı Tanin gazetesinin baş yazarı Hüseyin Cahit, *Vilayeti Şarkîye* kavramı ile sıfatlandırarak Kürt sözünü ortadan kaldırmış bulunuyordu. Bundan sonra Osmanlı devleti haritasında Kürdistan diye bir kıta yoktu. Turancılıkta o kadar tutuculuk gösteriyorlardı ki, din lisanının arapça olması ve Kuran'ın kutsal bir kitap olarak arapça gelmesine rağmen, kendilerinden sayıca da beş on kat fazla olan Arapları bile Türkleştirmek isteme gafletini gösteriyorlardı.

★

1911 senesinde Halkalı Yüksek Ziraat Okuluna girmiştim. Okuldaki Kürt öğrenci arkadaşlarla milli meseleye derin bir ilgi göstererek sohbetler yapıyorduk. Bu dönemde okulun muhasebe memuru muhterem Halil Hayali beyin bizleri bilinçlendirmesi ve teşviki, milli duygularımızı kuvvetlendiriyordu. Arkadaşlarla anlaşarak bir Kürt Talebe Cemiyeti kur-

□ Arkadaşlarla ortaklaşa bir Kürt talebe cemiyetinin kuruluşunu kararlaştırdık. Ben, Ömer Cemil Paşa, Van milletvekili Tevfik Bey'in oğlu Fuat Temo, Diyarbakırlı Cerrahzade Zeki ile beraber, Hevî isimli bir talebe cemiyeti tüzüğünü, okul camiinde günlerce toplanarak düzenledikten sonra, 1912 senesinde hükümetten gerekli izni alarak Hevî'nin kuruluşunu ilan ettik.

□ Hevî'yi kuran bizler, cemiyet kongresi yapıncaya kadar geçici olarak Ömer Cemil Paşayı, cemiyete sorumlu sekreter olarak seçtik.

Hevî örgütünün ilk sekreteri Ömer Cemil

(Doza Kurdistan, Sayfa 29)

mayı kararlaştırdık. Ben, Ömer Cemilpaşa, Van Milletvekili Tevfik Beyin oğlu Fuat Temo, Diyarbakırlı Cerrahzade Zeki ile birlikte Hevi adında bir talebe cemiyeti tüzüğünü okul camiinde günlerce toplanarak, düzenledikten sonra, 1912 senesinde resmen hükümetten gerekli izni alarak Hevî'nin kuruluşunu ilan ettik.

İstanbul'da diğer okullarda bulunan Kürt talebe arkadaşlar da aynı ruh ve fikirlerde olduklarından Hevî'nin oluşmasını büyük bir sevinçle karşıladılar. Biz Kürt gençleri ile daima anlaşan Madenli Doktor Şükrü Mehmet SEKBAN milli duygularımızı canlandıran ateşli fikirlerle bizi dolduruyordu. Kendilerinin maddi yardımlarıyla Sirkeci'de yeni postahane karşısında Erzurum apartmanında bir yer kiralarak Hevî Cemiyetinin merkezi olduğunu gazetelerle ilan ettik. Hevî'yi kuran bizler Cemiyet Kongresi toplanıncaya dek geçici olarak Ömer Cemilpaşayı Cemiyete Sorumlu Sekreter olarak seçtik. Şükrü Mehmet Beyin yardımı ve milli düşüncelerin gençler arasında yayılmasına katkıları inkar edilemezse de, sonradan iltica ettiği Bağdat'tan af edilerek, İstanbul'a dönmek için Türklerin hoşuna gitsin diye Kürtlerin inhilalini (eritilmesini) istiyor, yazdığı broşürde iftira olarak Hevî'nin bölgesel düşüncelerle oluşturulduğunu, Kürt milli duyguları ile bir ilişkisi olmadığını söylüyor, ancak bu gerçeğe aykırı bir iftiradır.

Milli mesele ile ilgili her zaman birlikte olduğumuz Ekrem Cemilpaşa ve memduh Selim bey, daha ilk günden Hevî'ye üye olmuş, cemiyetin çalışmalarına katılmış bulunuyorlardı. Kürt talebeler sıcak bir istekle Hevî'ye üye olduklarından kısa bir zaman zarfında katılanların sayısı önemli bir yekun oluşturuyordu. Bunlar arasında belli başlı olarak; merhum

maslup (asılmış) Kemal Fevzi, kardeşi, Ziya Vehbi, Kerküklü Necmeddin Hüseyini, Babanzade Aziz, Arvaslı Şefik, Mikisli Hamza, Harputlu Tayyip Ali, Süleymaniyeli Abdülkerim, Diyarbakırlı Salih ve yine Diyarbakırlı Abdülkadir, Asef Bedirhan, Diyarbakırlı Mustafa Reşat, Mahabatlı Dr. Mustafa Şevki, Sineli Mihr, Dr. merhum maslup Fuat, Hakkarili şair Abdurrahim Rahmi'yi sayabiliriz.

İstanbul'da Hevî'nin oluşmasından sonra Kürdistan illerindeki gençlerin bilinçlenmesiyle Erzurum'da tahsilde bulunan Darahinili merhum Teyyip Ali de Erzurum'da Hevî'nin bir şubesini açmaya teşebbüs etmişti. Diğer Kürdistan illerinde bulunan öğrenciler de ilgi göstererek Hevî merkezi ile ilişki kurmak istiyorlardı.

★

Hevî'nin kuruluşundan kısa bir süre sonra İsviçre'ye tahsile gitmiş, Hevî'den uzaklaşmışım. 1913 senesinde Lozan'da bulunan Kürt arkadaşlarla; Ekrem, Şemsettin Cemilpaşa biraderler, Babanzade Ricai Nüzhet, Dersimli Selim Sabit ile birlikte Hevî'nin bir şubesini oluşturarak İstanbul'da bulunan merkezin bu konuda onayını aldık. Amacımız, Avrupa'nın diğer memleketlerinde bulunan Kürt talebeleri ile işbirliği yaparak, milli fikirlerin gelişmesine çalışmak ve Avrupalılara milletimizi tanıtmaktı. Avrupa'ya herhangi bir sebeple gelmiş olan Kürtlerin kendilerini Kürt olarak tanıtmış olmamaları, Kürtleri tanıtmak hiçbir propaganda ve yayın yapılmaması yüzünden Kürt milletinin tanınması bazı bilim adamlarının bilgisine bağlı kalmıştı. Bu sebeple geçmiş bir hikayeyi anlatmak isterim: Lozan'da *Avenu Lumen de Pansiyon Soliyeye* yerleştiğim gün çeşitli milliyetlerden ondan fazla pansiyonerle yemek sofrasına oturduğumuzda pansiyon sahibesi madam X, bana hitaben *Mösyö İstanbul'dan geldiğine göre Türk müsün veya Rum musun* diye sordu. Çok az bil-

diğim Fransızca ile *Ne Türk ne de Rumum* dedim. *Ya nesin, hangi milletensin?* Deyince *Kürdüm* dedim. Kendisiyle birlikte sofrada hazır bulunanlar garip bir şey duymuşlar gibi tuhaf tuhaf bana bakmaya başladılar. Tabii ki ben bu halden utandım. Mensup olduğum milletin tanınmamış olması bana ağır geldi. Bereket versin sofrada hazır bulunan iki Rus pansiyoneri imdadıma yetiştiler. Kendileri, Kürt ve Kürdistan hakkında açıklamalar yaptılar. Ertesi gün kahvaltıda sonra salonda otururken pansiyon sahibesi, *Sen Kürdüm diyorsun, memleketin neresidir?* Diye sordu. Salonda bulunan haritayı açarak büyük yazı ile yazılı Kürdistan bölümünden Diyarbakır şehrini göstererek *İşte buradanım*, dedim. *Madam Dosti Gazet* de Lozan sahibi mösyö Jak'a bir Kürt misafiri olduğunu söylemiş. Mösyö Jak, Avrupa salonlarında bir Kürt bulunacağını hiç zannetmem demiş. Mösyö Jak uzun zamandan beri bazı Ermenilerin siyasi amaçlarla Kürtler aleyhine yaptıkları gerçek dışı propagandaların etkisi ile Kürtleri o kadar vahşi dağ adamları olarak duymuş olacak ki, hayretini gidirmek için beni görmeye geldi. Kendisi gibi tertemiz bir efendi ile karşılaşınca yanlış bir fikirle aldatıldığına inandı.

Bazı Ermeniler, siyasi amaçlarla gerçeğe aykırı propagandalar yapmışlardı. Aşağıda yapacağım açıklama bu tür propagandalara bir örnektir. 1914 savaşından az bir süre önce, Lozan'da çıkan gazetelerde bir ilan gördük. İlanda, Kürt elbisesi giymiş bir adam, Amerikalı bir misyoner olduğunu ve Kürtler hakkında konferans vereceğini bildiriyordu. Ben ve Ekrem, konferans gününü sabırsızlıkla bekliyorduk. Konferans günü, konferansın verileceği Protestan klisesine gittik.

Devam Edecek

Dema George Bernard Shaw cara yekem li Emerîka peya bû bû, ji mazûbanên xwe re gotibû: "hûn ji wek yên me pûtan ji miriyan re çêdikin." Mebeste Shaw bi vê gotinê ew bû, ku li wir ji wek Inglîzîtanê qedr û qîmeta kesên heja dî mirina wan tê dayîn.

Li gelek welatan, duhu û îroj, hejmareke mezin ji nivîskar û hunermendên di rewşeke xirab de dijîn. Hejmareke ji wan di jiyana xwe de heye ku bi hawakî fireh neyên nasîn jî. Tenê dî mirina wan û hin caran dî demekê dirêj gelên wan û yên cihanê dest pê dikin pesna wan û berhemên wan bidin. Leonardo da Vinci, Moliere û Kafka hin ji kesên wisa ne.

Ev xuseta di nav hemî gelan de dikare hebe, lê li cem

siyan jî, binivîsinin û pirtûkan bidin weşandin. Xuyaye ku kesên ne Kurd, lê edebiyeta Kurdî mijûl, ji Kurdan bêtir nivîskarên wan dinasin û pesna kar û xebata wan didin.

Gelo çima Kurd qedr û qîmeta hevûdin nizanin?! Bê guman gellek sedemên ev xusetê me yê kevin, ku heta bi Xanî jî li ser nivîsandinê, hene. Bi dîtina min gellek sedem hene û du ji wan ev in: a) Di şexsiyata merovê Kurd de pesindana yekî din, bi taybetî yekî nas, kêmasîye, ango şerm e. Ta yek nemire merovê Kurd layiqî xwe nabîne pesna wî yekî bide, naxwaze ji kesekî re "erdê dîz bike; şemşaqaqan bavêje; nangermiyan bike,..." b) Kurd di rewşa eşirtî û bêdewletmayîne de

Hêmin

Xak

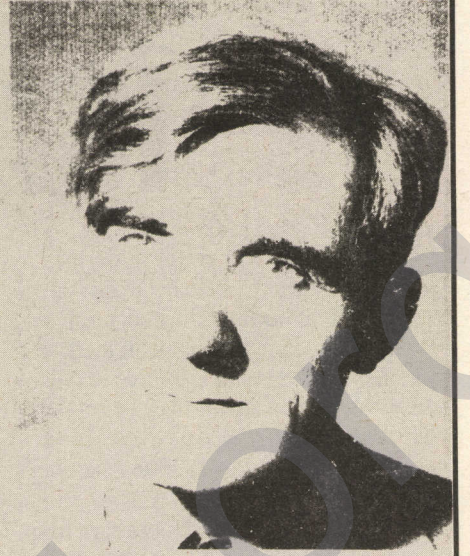
Bot nûsînim, bot binûsim Emin çim?
Dundî Qandîl, Goreyanî Helgurd nîm
Berew Berzî de çim Eger çî Wurdîm
Xakî ber peî têkoşerêkî Kurdîm.

Ji dîwana "Naley Cudayî" 1978

Rigî Pîroz

Dem girê Emma le girt û xane rig estûrtirim,
Lêma deda emma le ser dawa rewakem sûrtirim,
Dem kojê emma le kij celladekem da dêmewe,
Kurdîm û natwê mewe natwê mewe natwê mewe.

Ji dîwana "Tarîk û Rûn" 1974

Nivîskarên me yên îroj

Kurdan hê jî bêtir e. Ji lewra gelê Kurd, bo sedemên cuda ku hewce nake li vir werin xuyakirin, gelekî ne xwendeyê, nivîskarên zimanê Kurdî yên sedsala 20 an nîkaribûne xwe ta radeyek kûr û fireh û bi hawakî gelemper bigihînin nav gel. Bi taybetî ew nivîskarên ku bi elfebaya Latîni û zarava Kurmancî nivîsandine, berhemên wan tenê ji hêla hejmareke biçûk de ku pîrrianiya wan entelektuel in, hatine xwendinê. Ji ber ku îmkaniyeten weşandinê ta demekê ne dîr tenê di destên hin rêxistinên de bû ku ji niştîmanî û welatparêziyê bêtir rêxistinên xwedan siyasetekê teqlîdî bûn, heta camêrên weka Bedirxaniyan bin jî ji hêla weşandinê wan de hatibûne îhmalkirin. Tenê di hindir zikê çend salên borîn de hin welatparêzên Kurd dest pê kirin li merovên me yên heja, yên wek Bedirxaniyan xwedî derkevin, qedr û qîmetê bidin karê wan ji nû ve bidin çapkirin.

Berî çend rojan di xwarin-geheke bajarê Sydney de em li ser gels û problemên nivîsandina bi zimanê Kurdî diaxaftin. Mamoste Martin Van Bruinessan, entelektuelekî Hollendî ku ta nuha nivîsar û pirtûkên bi zimanên cuda li ser Kurdan û pîrsa wan nivîsandine, hanî ser zimên, ku tevî hemî dijwariyên li holê jî, Kurdan li Ewropa ji hin komên ku ji Rohilata Navîn berî wan hatibûn û xwedan hejmareke bilintir bûn bêtir pirtûkên bi zimanê xwe weşandin. Gellek merovên ne Kurd, yên wek van Bruinessan, Stî Joyce Blau û kesên din di vî warî de pesna nivîskarên Kurd didin, yên ku ji dest wan tê der, tevî hemî kêma-

di gellek waran de li paş mane, lê ji hevûdin nêzik mane û ev nêzîkbûna bûye yek ji sedeman e, ku merovêkî Kurd ji yekî din diheside.

Li Kobanî, Dema ez zarok bûm, tenê du yan sê şofêrên me hebûn. Dema hejmara şofêran dest pêkir sal bi sel bêtir bibe ew du-sê şofêrên kevin pîrri diqeheriyan, bê-tirbûna kesên şofêr li xweşiya wan nedihat. Rojekê, têye bîra min, dema şofêrekî nûtêgihîştî di ber qehwê re derbas bû, zîqezîq bi lastîkên trimbêla xwe xist û haya xelkê kişand ser xwe, yek ji şofêrên me yên kevin di qehwê de rabû ser lingan û qîriya: "êh nebû bavo, nebû! Em ê vî sinetî berdin, bavo, nebû! Her kes êdî bûyê şofêr; sibe şivan jî ê keriyên xwe berdin û werin tombîlan bajaon; nebû, nebû, nebû!" Ev camêrî didît, ku li bajarên mezin bi hezaran şofêr hene û "heta bi jinan be jî" êdî trimbêlan dajon. Ev bo wî tişteki di şûna xwe de bû, bajar ne yê wî bû, lo ma hewce nedikir ew xwe biqeheriye, lê li bajarê wî şofêrê nû li kêfê wî nedîçû. Wisa jî li nivîskarên me hatîye. Ne tenê rêxistin û partiyên me ji nivîskarên nû, yên xwedan bîrûbaweriyeke serbixwe û nû ne hej nakin, lê herweha pîrri caran nivîskar ji nivîskêr, wek gotina: "mêvan ji mêvên hej nake, mazûban ji herdu seriyan hej nake." Rexisitîn û nivîskarên me dikarin weqa pesna nivîskarekî biyanî bidin, ku merov hin caran mat dimîne, lê bo yên xwe, bi taybetî ger nivîskar hê sax be, dema gotinekê bibe jî, pîrrianiya caran yan gotineke bi sînor e, yan yeke xirab e.

Bo neteweyeke jî*(milyonan hebûna bi sedan nivîs-

kar, hunermend û dengbêj ne hejmareke bilind e, lê emên ku endamên neteweyeke bêtir ji 20 milyon in, em hejmara nivîskarên xwe bilind dibînin, teniyê di wan û karên wan didin, ... Kesên me, ji lewra hevûdin, ger ji dîr an jî nêzik ve, dinasin, ew tenê li xustetên hevûdin yên "kêm," ango nêgativ digerin. Li Ewropa, dema behsa nivîskarekî dibe, pîrri hindik in ew yên bibêjin, "erê welle, filan kes di filan nivîs, yan çiroka xwe de ew tişt baş daye xuya kirin, ya ew tişt ne weqa baş daye xuya kirin, "lê pîrri in ew yên dibêjin," filan kes li ser hesabê gelê Kurd bêriyên xwe tîji pere dikêye (xweziya rast bûya), filan kes berê tev filan partî kar dikir, filan tev ev partiyê han danûstandina xwe heye, bêvan wîskî vedixwe, filan kes paşverû ye, bêvan kes komonîst e, Welo di umrê xwe de hê tişteki baş nekiriye, Heso bi kesekî re nade-nastîne, Miso ji hukumatê peran digire, û herweha, û herweha.

Ya rast ew e, ku pêwîst e merov nivîs û berhemên nivîskêr bide ber çavan, ne şîva ew li mal dixwe, yan qehweya ew lê rûdine; ya rast ew e, ku pîrrianiya nivîskarên Kurd ne bo bêriya xwe dinivîsinin, lê bo xatirê nivîsandina bi zimanê gelê xwe ji bêriya xwe jî pereyê xwe didin; ya rast ew e, ku her nivîskarekî Kurd di dilê nivîskarekî Kurd de bûye hesreke mezin e, ku ew rojekê rexneyeke objektîv û di cîh de li ser nivîsareke xwe bixwîne; ya rast ew e, ku nivîskarekî Kurd bi hezar serêşî û heyran û qurban pirtûkeke xwe dide çap kirin; ya rast ew e, ku rewşa nivîskarekî Kurd ya îroj bi serê xwe tra-

jêdiyek e. Nivîskarên Kurd, yên îroj bi zarava Kurmancî dinivîsinin di tengasiyekê de nivîsandina xwe didomînin, ne tenê ji dest tunebûna pirtûkxaneyên pirtûkên bi zimanê wan, hindikbûna xwendevanan, qedexebûna pirtûkên wanî welêt, lê herweha ji lewra nivîsandina serbixwe û objektîv zor dijwar e, çûku partiyên me bi çûk û mezinên xwe ve li nivîskarekî objektîv xwedî dernakevin. Bo wan nivîskarên "BIJÎ" û "BIMRE" divên, nivîskarên demagojî û kilîşeyan, bo wan "HEVAL" divên, bi taybetî ARQADAŞên bi Tirkî dinivîsinin û bejeyên xwe bi "izm" dixemilînin, nivîskarên ku pê-nûsa xwe dikin tulumpêya qîrê û çep û rast davêjin; bi kurtî, çawa ku bo karbides-tên welatên Rohilata Navîn tîpekî nemaze ji nivîskaran divêt, bo partiyên me jî tîpên wan yên nemaze hene (ma em ê ji kê fêr bibin?!).

Dema merov hemî gels û dijwariyên li pêşiya nivîskarekî Kurd dide ber çavan, dema merov dipejirîne, ku van nivîskaran fersend nedîtine bi kêmasî zimanê xwe yê zikmakî di xwendegehan de fêr bibin, û dema merov hejmara yên bi zimanê Kurdî dikarin bixwînin weqa nîzim dibîne, pêwîst e bi kêmasî merov bibêje: AFE-RÎN ji hemî nivîskarên me re, ku hê jî bi zimanê xwe dinivîsinin, aferîn ji Ferat Cewerî re, ji Dewrêş Ferho, Cankurd, Mueyîd Tayîb, ji Brîndar re, aferîn ji Botanî, Neqîşbendî ji Bavê Nazê re, aferîn ji Pervîn, Ferat Şakelî û Mihemed Bekir re, aferîn ji kesên wek Ibrahim Selman re ku Kurd li xebat û hunermendiya wan xwedî dernakevin, aferîn ji Meh-

met Uzun re, ji Mehmûd Baksî re, ji Reşo Zilan re, aferîn ji Hemreş Reşo, Rojen Barnas, û M. Lewendî re, aferîn ji D. İzolî, M.E. Bozarslan, ji Rohat, Tosinê Reşîd û malabata Celîl re, aferîn ji mamosteyên duhu re, ku îroj di pîrbûna xwe de jî hê bo ziman û gelê xwe mijûl in, yên wek Osman Sebrî re, aferîn bo dengbej û hunermendên me, ew yên dikaribûn li paytextên hin welatên Rohilata Navîn bibin milyonêr, lê xizmeta bo çanda gelê xwe grîngtir dîtin, aferîn bo nivîskarên me yên bi zarava Soranî dinivîsinin, yên wek Şerko Bêkes, aferîn bo nivîskarên me zarava me ya dimilî, taybetî bo Mamoste Malmîsanîj, û aferîn bo her merovê Kurd, yê ku di rewşa îroj ya dijwar de hewl dide bi zimanê xwe bixwîne û binivîsîne, û aferîn bo ew merovên me yên çapkirin û weşandinê karên nivîskarên me pêkan dikin. Nivîskarekî Ereb nivîsandinê, "ger merov pesna helbesta helbestvanekî nede, ew ê nikaribe yeke baştir binivîsîne." Pêwîst e merovê Kurd êdî li xwe û yên xwe xwedî derkeve. Ti welat û ti rêxistin nikarin bê merovan pêşve herin; divêt em qîmetê bidin merovên xwe yên jêhatî û bizanibin, ku merovek dikare di tişteki di jîr û jêhatî be, lê belkî kêmasiyên wî yên din hebin; divêt em bo hin kêmasiyên merovekî hemî berhem û karên wî yên qenc di erdê nadin. Qe nebe, bila em di warê xebata bo ziman û çanda xwe de li hevûdin xwedî derkevin.

23.07.88

Şahîne B. Soreklî

Şerko BÊKES

Bendixane

Serinc biden
Le estêrekey
"dawid" da
Şeş bendixaney
sêgoşe
Le nawendiya
Mangêkî
Daykî erebî
Tiya Reşpoş e
Serinc biden!

Qelem

Qelemê serî xoy
helgirt
Hiç defter û hiç
kaxezê
Neyanzanî...
Rûy le kiwê kird
Çunke wîstyan
daybiden û,
Xoy be xoy
bikujêninewe...
Çunke wîstyan
wa binûsê
Her bi tenya
Sultanekan
Bixwêninewe!

Bendixane: Girtixane, zîndan
Serinc: Dên, Bal
Estêre: Stêr
Le nawendiya: Di nivê de
Mang: Meh
Tiya: Tê de
Reşpoş: Kesê ku reş girê dide
Helgirt: Rakir, bilind kir
Neyanzanî: Nedizanîn
Wîstyan: Xwastin
Wa: Welê, wisan, wilo, wer
Bixwêninewe: Bixwînin

XELATA NOBELÊ ÎSAL PARA MISRÊ KET

Akademiya Swêd her sal di destpêka payîzê de Xelata Nobelê belav dike. Ev xelata zêrîn û birûmet di çend şaxan de tê dayîn: tib, kîmya, fîzîk, aşîti û edebiyat. Bes Xelata Aşîtiyê ji aliyê Akademiya Norwejê tê dayîn. Bo ku gava Alfred Nobel sax bû, Swêd û Norwej bi hev re dijiyan. Yanî heta sala 1905 a Norwej di bin nîrê Swêdê de bû.

Çawa tê zanîn, Alfred Nobel cara pêşî di dîrokê de DINAMÎTÊ keşf kir. Beriya mirina xwe Nobel xwest ku gelê dinê vê çeka tehlûke ji bo pêşketina teknîkê bikar bîne. Ji bo vê jî Nobel, wesiyet kir ku her sal ji perê febrîqa Nobelê hinek xelat bîn belavkirin... Lê mixabin ev wesiyeta Nobel tenê li ser kaxîzê ma. Îro febrîqa Nobel BOFORS çekên pîrr tehlûke çêdike. Dewleta Swêd carna vekirî, carna bi dizî van çekên malxopan difroşe welatên wek: Iraq, Iran, Tîrkiye, Pakîstan û hemû paşverûyên dinê...

NECÎP MEHFUZ KÎ YE?

Em werin ser Xelata Edebiyatê û nivîskarê Misrê, Necîp Mehîfûz.

Necîp Mehîfûz li Misrê nivîskarekî pîrr bi nav û deng e. Mirov dikare bêje ku ev xortê 77 salî yek ji wan mîmarê Edebiyata Nûjen e, li Misrê. Lê ya rastî Necîp Mehîfûz li derveyê welatê xwe ev çend ne bi nav û deng e. Xasma li Swêdê hema hema nayê naskirin. Ji bo vê yekê jî dayîna Xelata Edebiyatê ji bo Mehîfûz pîr dor û deran aciz kir. Mêjîyê zehf kesan tevlihev bû. Ev tişt, ev bûyer surprîzekê mezin bû ji bo edebiyatnasan. Akademiya Swêdê bi çî awayî nivîskarê Misrê Necîp Mehîfûz layiqê vê Xelata giranbiha dîtibû gelo? Heta niha tenê du pirtûkên Necîp Mehîfûz bi zmanê Swêdî hatine çapkirin. Yek ji wan pirtûkan "Wiyali Nîlê" ye. Lê tewlê ku du pirtûkên wî li Swêdê çap bûne jî, navê Necîp Mehîfûz bala pîrr kesan ne kişandiye, li Îskandinavya ye.

Lê divê mirov bi dayîna vî xelatî kêfxweş bibe. Ev cara yekem e ku nivîskarekî Ereb xelata Nobelê digire. Ziman û çanda Erebî, çemê Nîlê û Pîramîdên Fir'ewnan, helbet layiqê vê xelatê ye.

Her hal strana çemê Nîlê piştê vê Xelatê êdî gurr e, êdî tijî evîn e... Dîroka Misrê, stranên Ummî Gulsum, bi pênûsa Necîp Mehîfûz carekê din xwe li nav dilê pîramîdan xistin û deng dan...

Necîp Mehîfûz di warê xwe de hoste ye, zane û jêhatî ye. Mehîfûz di jiyana xwe ya durr û dirêj de her du herbên cîhanê derbas kiriye. Azadiya Misrê dîtîye. Bi Cemal Evdîlnasir re daye û standiye. Şahîdê dîroka xwe ye. Mexlûbiyeta Misrê, ya dewletê Ereban bi çavên xwe dîtîye. Zehf caran xewn û xeyalên wî di bin zîncîrê tanqên Îsraîl de perçiqîn e.

Lê Necîp Mehîfûz îro serbilind e. Navê gelê xwe bi pênûsa xwe ya zêrîn bilind kiriye. Nivîs û Edebiyata Misrê bi navê vê nivîskarê Ereb êdî xurtir, êdî birûmet bûye.

Mehîfûz cara pêşî di sala 1938 an de pirtûka xwe ya yekem nivîsandiye. Heta niha nêzî 40 pirtûkên wî hatine çapkirin.

Akademiya Swêdê ser vê motivê Xelata Nobelê da Necîp Mehîfûz: "Necîp Mehîfûz ûslubekî nû daye zimanê erebî. Bi alîkariya pênûsa Mehîfûz zimanê erebî şiklekî nûjen girtiye. Romanên wî xwe digihîjîne me teva..."

Em nivîskarê Misrî Necîp Mehîfûz pîroz dikin. Mehîfûz rêyekî baş nîşanê me teva dide: Divê mirov di her awayî de û di her şert û şurûtî de bi zimanê xwe binivîsîne û bixwîne. Çand û edebiyata dinê tenê dikare bi vî awayî pêş de here û dewlemend bibe.

Çawa tê zanîn, bi salan e ku Tîrkiye çavê xwe berdaye Xelata Nobelê yê Edebiyatê. Lê bi çî rûyî! Akademiya Swêd wê bi çî tewrî û li ser çî esasî bikaribe vê xelatê bide Tîrkiye?! Divê ev yekê ha baş bê zanîn: Heta Tîrkiye zimanê Kurdî qedexe bike, heta Tîrkiye hebûn û mafê Kurdan înkâr bike, nikare bigihîje vê xelatê û vê armancê...

Hêvîya me ev e ku serketina Necîp Mehîfûz bibe dersekî mezin, ji bo Enqere. Necîp Mehîfûz serketina xwe ne li ser înkarkirina zimanê cihuyan çêkir... Zimanê wî yê zikmakî tîra wî kir.

Mahmut Baksî

Xortê 77 salî nivîskarê Misrê Necîp Mehîfûz Xelata Nobelê girt

Foto: Marina Stagh

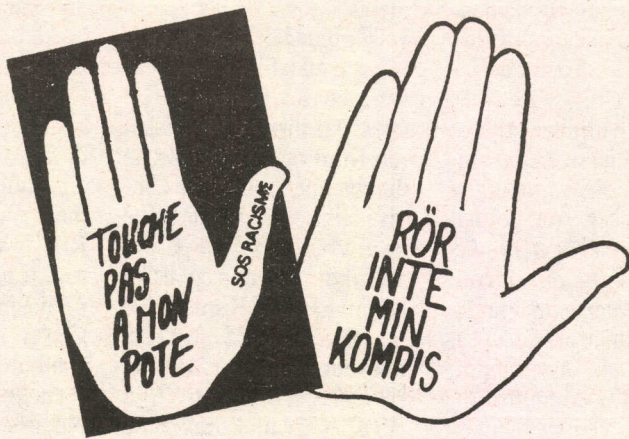
Reng qebul ke?

ANK • Stockholm

Di 17.10.1988 an de li Wezaretê Xerîban konferensek li ser rasîzmê çêbû. Rojname, radyo û televîzyon alaqakî pîrr mezin nîşan dan. Mesela rasîzmê ji her wextî zêdetir serê Swêd dêşîne. Damxa ku bajarê Şobo li eniya Swêdê daye zû bi zû xira nabe...

Daîra Xerîban, Radyoya Swêdê yê dibistanê û Komîta Rasîzmê bihev re pirtûkek derxistin. Naveroka vê pirtûkê wê di pazde proxramên radyo û televîzyonê de bê zman. Bi baweriya pîrr kesî fkrê rasîzmê di dibistanên Swêdê de çiqas diçe bihêz dibe. Divê ji nihave pêşiya vê tiştê bê girtin.

Nuçegihanê Kurdistan Press jî beşdarê vê konferensê bûbû. Di konferensê de hinek rexna anî ser van hersê rêxustunên Swêdî û bi kurtî waha got: "Wek Kurdistan Press em karûbarê we teqdîr dikin. Lê mixabin hun di derheqê gelê Kurd de zaf niheq in û bédeng in. Eva serê du salan e ku hikûmet, polîs, wezîrê Edaletê, Ebbe Carlsson, rojname, radyo û televîzyona Swêdê, gelê Kurd diperçiqîne, heqareta li wan dike, wan wek qatîl nîşan dide. Lê deng ji we dernakeve. Rastîyê bêjin,

hun ji alî heqiyê an ji aliyê neheqiyê. Heta hun di derheqê Kurdan de dengê xwe dernexin û zilmê protesto nekin, baweriya me bi we nayê. Di pirtûka ku we hazir kiriye, ji bo çî derdê gelê Kurd nayê zman? Ma hun qet li ser rewşa zarokên Kurdan, dê û bavê Kurdan nafikirin?"

Ser vê axaftinê radyo û televîzyonê qerar dan ku li ser rewşa Kurdan hinek proxram çêkin.

Xasma piştê kuştina Olof Palmê rewşa zarokên Kurdan di dibistanên Swêdê di pîrr xirap bû. Bi riya çend proxramên radyo û televîzyonê ev rûreşî dikare ji holê rabe. Bo ku tesîra proxrama li ser zarokan zaf e.

Serokê Sendîqa Metalê di bersiva xwe de waha got:

"Haya me ji rewşa Kurdan heye. Em dizanin ku neheqî mezin li Kurdan dibê. Divê ev neheqî ji holê rabe. Hikûmet mecbûre li ser ve tiştê bisekine."

Kî law e û kî bav e?

□ Temenê Meflûz û yê kurê wî Cafer bi hev re 205 salin. Baş li wênê wan binêre û nasbike kî ji wan bave û kîjan lawe. Bi xwe temenê Meflûz 131 sale. 171 zarok, nevî û neviyên neviyê wî hene. Nehîna temendirêjiya Meflûzî, li gora gotina wî, eve: *Bê etlahî kar û rênedana tembelyê ye.*"

[Wêne ji rojname *Izvestiya* hatiye girtin.]

Yûgoslavya

Wê hînek ser bipekin!

Van dawiyên li Yûgoslavyayê pîr bûyêrên mezin çêdibin. Xasma li Cumhuriyeta Serbîstanê. Serokê Partiya Serbîstanê Slobodan Miloseviç, hikumeta merkezî protesto kir û neçû civîna giştî.

Miloseviç ji bo Serba, Cumhuriyeteke serbixwe dixwaze û ji bo vê tiştê kar dike. Bi sed hezaran gelî Serbî li dijê hikumeta Belgradê dimeşe. Yûgoslavya li bir çekirinê ye. Daxwaza Slobodan Miloseviç ji bona yekitiya Yûgoslavya tehlikekî mezin e. Miloseviç mezin dilêze. Lê bi bîr û bawerîya pîr kesên, ev lîstek dikare serê wî bixwe.

Yûgoslavya Federal

Yûgoslavya di sala 1945 an de li dijî faşîzma Elman di bin serokatiya Tito de şerê xwe yê azadiyê da û bû Dewleteke Federal.

Yûgoslavya 256 000 Km² ye. Ji şeş eyaletan hatiye sazkirin û xwediye 22,4 mîlyon nifûs e. Paytextê dewletê Belgrad e.

★

PALME CİNAYETİ?!

- Olof Palme'nin Kürtlerle ilgili ilk ve tek röportajı!
- Palme cinayetinde Türk basınının kışkırtıcı rolü!
- M. Ali Yula kimdir? Hürriyet ne istiyor?

YAKINDA Kurdistan Press'te

Salah Bedrettin

- Suriye'de Kürt hareketinin sorunları
- Lübnan'da Kürtler.
- Suriye'de Kürtler PKK'yı nasıl görüyor?

★★★ Kurdistan Press'te ★★★

İbrahim Ahmed

- Uzun yıllar Irak KDP'nin Genel Sekreterliği görevini sürdürmüş bulunan, aynı zamanda edebiyatçı-yazar İbrahim Ahmed KDP'nin oluşumunu ve mücadele yıllarını anlatıyor.

Kurdistan Press'te

KURDISTAN PRESS

Berpirsiyarê Giştî
Genel yayın yönetmeni
Orhan KÖTAN, 08 - 29 50 56
Berpirsiyarê Aligir
Yardımcı yönetmen
Çetin ÇEKO, 08 - 29 83 32
Adress; Box 7080, 17207 Sundbyberg
Büro; Örsvängen 6C, Hallonbergen
Tlf; [46] 8-29 83 32
Telefax; 131 42 ANK S
Telefax; 08-29 50 56
Bankgiro; 343-5559
Postgiro; 2 65 33-0

Çapxane • Baskı;
Tidnings Tryckarna på Åland AB

- Nivîsarên ku tîn şandin li xwediye yan venagerin
- Gönderilen yazılar iade edilmez
- Redaksiyon dikare nivîsarên ku ji rûpelên xwendavanan û Serbest Kürsî re tîn şandin, li gor düzêna rûpelan, kurttir bike.
- Serbest Kürsü ve Okuyucu Sayfası için gelen yazılar, özüne dokunulmadan sayfa düzenine göre redaksiyon tarafından kısaltılabilir
- Eger xwediye nivîsarên kurdî tiştêkî taybetî nebêjin, redaksiyon dikare, li gor standardên zimanê kurdî, guhertinên pewist çêke

ABONE

- 3 Mehî • 3 Aylık □ 6 Mehî • 6 Aylık □ Salek • Yıllık

48 SEK-24 DM

96 SEK-48 DM

208 SEK-104 DM

Tarih / Dîrok.....

NAV / PAŞNAV
İSİM / SOYİSİM .....

NAVNİŞAN
ADRES .....

WELAT / ÜLKE .....

Hûn dikarin heqê aboneti li ser hesaba GILALA AB Postgiro 26533-0 Stockholm razinin û sûreteke jê ji Box 7080, 172 07 Sundbyberg-Sweden re bi qarta abone rêkin.

Abone ücretini GILALA AB PG; 26533-0 Stockholm kontosuna yatırarak, bir kopyasını Box 7080,172 07 Sundbyberg-Sweden adresine abone kartıyla birlikte postalayarak abone olunabilir.

KURDISTAN PRESS

Chefredaktör och ansvarig utgivare
Orhan KÖTAN, 08-295056
Redaktion sekreterare
Çetin ÇEKO, 08-298332

Postadress; Box 7080, 17207 Sundbyberg
Besökadress; Örsvängen 6C, Hallonbergen
Tlf; [46] 8 - 29 83 32
Telefax; 131 42 ANK S
Telefax; 08 - 29 50 56
Bankgiro; 343 - 5559
Postgiro; 2 65 33 - 0
Tryckeri; Tidnings Tryckarna på Åland AB

Kurdisk Türkisk
Veckotidning

Nummer; 44 (15) • Vecka 42
20 Oktober • Çiri 1988

Bir skandal daha!

ANK • Stockholm

Aftonbladet Gazetesi yazarlarından Jonas Gummesson, Palme Cinayeti ilgili dosyaya bir skandalın daha girmesini sağladı.

Gazetenin 15 Ekim tarihli nüshasında iki tam sayfa ayrılan skandal, eski Adalet Bakanı Anna-Greta Leijon'un, Palme Cinayeti'nin araştırılmasında PKK izinin sürülmesi için özel emir verdiği belirtiliyor.

Yazar, 18 Haziran 1987'de Emniyet Genel Müdürlüğü'ne atanan Nils Erik Åhmansson'un, görevine başlamadan önce Anna-Greta Leijon ile görüştüğünü açıklıyor. Anna-Greta Leijon, 20 Ekim 1987'de, yani Nils Erik'in atanmasından 4 ay sonra Adalet Bakanlığı'na getirilmişti. Nils Erik ise, yeni görevine 11 Ocak 1988'de başlamış olacaktı.

Anlaşıldığı kadarıyla, geçen süre içinde devletin üst kademelerinde konu ile ilgili bir hayli pazarlıklar yapılmıştı. Nitekim, bu yazı baskıya hazırlandığı günlerde, konu ile ilgili bir program yapma hazırlığı içinde olan İsveç TV'sinden bir gurup, Kurdistan Press gazetesini ısrarla arayarak, bazı özel bilgilere ihtiyaçları olduğunu, fakat bu bilgileri ne polisten ve ne de diğer yetkili kurumlardan alamadıklarını bildiriyorlardı. Örneğin, PKK sempatanlarının devam ettiği bir kültür derneği polis tarafından basılmıştı. TV ekibi, bu baskına kimin karar verdiğini, baskına hangi polislerin katıldığını, dernekte o baskın sırasında kimlerin bulunduğunu ve bu insanlarla ilgili ne tür bir işlem yapıldığını bir türlü öğrenemiyordu. Genellikle PKK sempatanlarının adreslerinin ve telefonlarının son olaylardan sonra gizli olması da TV ekibinin mağdur duruma sokulan bu insanlara ulaşmasını önüyordu. Kurdistan Press'te de bu konuda yeterli bilgi yoktu. Kurdistan Press, TV ekibine, bir süre önce Malmö'de kurulan *Kurdermas Vänner* (Kürtlerin Dostları) isimli dernek ile ilişki kurmalarından öte bir yardımda bulunamadı.

Başından itibaren Palme Cinayeti araştırmalarında İsveç kamu oyu PKK kavramı ile Kürt kavramının iç içe algılamaya durumu ile yüz yüze getirilmiş ve toplumun vijdanı *Palme-yi Kürtler öldürdü!* biçiminde oluşturulmuştu. Zaman içinde, gerek İsveç demokratlarından ve komünistlerinden gelen yoğun tepkiler ve gerekse Kürt kuruluşlarının kendi çaplarında sürdürdükleri kampanyalarla sıkıştırılan hükümet, bir çok kez Kürt halkını aklama girişimlerinde bulundular. Ancak, İsveç basınının son derece sorumsuzca ve sivri manşetlerle sürdürdüğü kampanya gene de gündemde durmaya devam etti.

Anna-Greta Leijon da, konu ilgili gelişmeleri tekrar PKK izine sokma girişimlerinde yasadışı faaliyetlere izin verdiği için yoğun bir biçimde eleştirilmiş ve bakanlıktan istifa etme durumunda kalmıştı.

Geçtiğimiz seçimlerde tekrar milletvekili seçilen ve fakat bakanlık verilmeyen Anna-Greta Leijon, parti ve hükümet çalışmalarında etkin görevlere getirilerek, esasen, Sosyal Demokrat merkez tarafından korunmuş oluyordu.

Sosyal Demokratların organı olan Aftonbladet ise, Anna-Greta Leijon dosyasını kurcalamaya devam etmiş

□ Eski Adalet bakanı Anna-Greta Leijon, Emniyet Genel müdürlüğü'ne atanan Nils Erik Åhmansson'a, Palme Cinayeti teorilerinde Hans Holmér'in teorisinin akla yatkın olduğunu ve kendisinin de buna inandığını belirtmiş!

ve yukarıda belirtilen skandalı ortaya çıkarmıştı.

Jonas Gummesson'a göre, eski Adalet Bakanı Leijon, Emniyet Genel Müdürlüğü'ne atanan Åhmansson'dan şunları istiyor:

—*Palme Cinayeti ilgili gelişmeler yetersizdir, cinayetin ortaya çıkarılması için çalışmalar hızlandırılmalı;*

—*S.İPO ilgili soruşturmaları yürüten Carl Lidbom ile daha yakın bir çalışmaya ortamına girilmeli;*

—*Eski Emniyet Müdürü Hans Holmér'in PKK ilgili tezleri akla uygundur, Anna-Greta da aynı görüşleri paylaşmaktadır, cinayet araştırmalarında ana iz olarak PKK izinin sürdürülmesine devam edilmesi...*

Anna-Greta Leijon, bunları Aralık 1987'de Åhmansson'a tek tek anlatmış oluyordu.

Anna-Greta Leijon ile ilgili soruşturma, bazı polislerin İsveç gümrüğünden, Ebbe Carlsson'un emri ile İsveç'te kullanılması yasak dinleme cihazları sokarken yakalanmaları ile başlamış, soruşturmalarda Anna-Greta Leijon'un, Ebbe Carlsson'a tavsiye mektubu verdiği ortaya çıkmıştı. Böylece İsveç'in bir numaralı sorunu durumuna gelen Ebbe Carlsson ile ilgili skandal ile gündeme gelmişti. Ebbe Carlsson ise, PKK izini sürmek için bir İsveçli milyonerden temin ettiği para ile özel büro kurup, polis ile içiçe çalışmaktaydı.

Yazar, konu ile ilgili olarak bütün ısrarlarına rağmen Anna-Greta Leijon ile görüşme imkanı bulamadığını belirtiyor. Emir aldığı iddia edilen Emniyet Müdürü Erik ise, konuşmamayı tercih etmiş. Emniyet Müdürü Åhmansson, "Geçen sonbaharda olup bitenler hakkında hiçbir açıklama yapmak istemiyorum" demiş.

Hukuk Komisyonundan sert eleştirisi

Diğer bir yazıda aynı yazar, Adalet Bakanlığı Müsteşarı Hans Strak'ın şunları söylediğini belirtiyor: "Åhmansson, bir çok kez eleştirildi. Fakat her defasında aklandı." Bununla birlikte, Strak'a göre, aklanmak, Åhmansson'un haklı olduğu anlamına gelmiyor. Strak'a göre, Åhmansson'un tutumu, Ebbe Carlsson'un Palme Cinayeti araştırmasında fazla ileri gitmesine neden oldu. Carlsson'un soruşturmalarda yalnızca bir kaynak olarak ele alınması gerekirken, süreç içinde yetkilerini bir hayli aşma noktasına ulaştı. Ve Åhmansson, bu duruma müdahale etmedi.

Strak ayrıca, Åhmansson, defalarca uyarılmasına rağmen, Palme Cinayeti ile ilgili olarak savcılara bilgi vermede bilerek ve isteyerek ağır davrandığını belirtiyor ve Ebbe Carlsson'un içinde çok gizli evrakların bulunduğu bir zarfı Åhmansson'a postaladığını açıkladı.

masına rağmen bu zarfın halen bulunamadığını vurguluyor.

Aftonbladet gazetesinin bu son sayısını dikkatleri gene PKK ve Kürtler üzerinde oynanan oyuna çekerken, Palme Cinayeti'nin arkasında daha bir hayli kirli çamaşırların bulunduğu da ipuçlarını veriyor.

Anna-Greta Leijon, Adalet Bakanlığında istifa etmek zorunda kalmıştı!

Herin Pîcasso bibînin!

Panzdehê mehê, roja şemiyê, li serbajarê Swêde Stockholmê tiştekî ku bi salan nehatiye kirin û nebûye, bû.

Pîcasso... Erê, Pîcasso digel pîrhêliya xwe, li paş deriyê Moderna Museet xwe ji bo mêvanan hazir dikir. Berê mêvanên xwe yên ronakbîr, hunermend û kesên naskirî girtibû hundir. Niha jî dora xelkê bû. Û saet yazdeh deriyê xwe vekir. Bi vebûna derî re hezkir û heyranên wî kal, pîr, jin, mêr, reş, spî; ji her sinif û tebaqê mirovan êrişî deriyê Moderna Museet kirin. Bekçiyên muzeyê dîtî ki bi vî awayî here dê pevçûn di navbera seredanan de derkeve, loma jî millet tika kirin ku herkes têkevin dorê, ji bo ketina hundir û temaşekirina tabloyan li bendî dora xwe rawestin. Hîn wilo, peyayekî ku ji bo dîtina vî raxistinê ji dûr hatibû û di dorê de bû, dît ku jinek beyî ku têkeve dorê derbasî hundir dibe.

Mêrik bi hêrs ji bekçî re got:
—*Cima hun herkesî weke hevdu nagirin û wê jinikê bera hundir didin?*

Bekçiyê ber derî lê vegevand:
—*Wekî tu dibînî jinikê avî e. Ji wê pê ve jî kes bi vî awayî nikare têkeve hundir. Li ba me herkes weke hevîn, kî dibe bila bibe, divê ku têkevin dorê û li bendî dora xwe rawestin.*

Bi rastî jî wilo bû, her çiqas mirovên di dorê de ji bo dîtina tabloyên Pîcasso bêsebir bûn jî, dîsan bi sebir di dorê de, li bendî dora xwe rawestiyân.

Ev çend saleke ku planê Moderna Museet ya raxistina tabloyên Pîcasso hebû. Bi riya tîkiliyên bi muzeyên dinyayê û hezkirên Pîcasso re, Moderna Museet 500 xebatên wî da hev û ta bi yanzdeh hefteyan ew li Stockholmê berpêşî xelkê ye. Bi gorî gotina sekretera weşanê Anna Rappe, di hundirê van yanzdeh hefteyan de wê li dor niv milyon mirov vî pêşangehê bibînin. Li gor texmînen hinin din jî, dê hejmara seredanan hîn zêdetir be.

Ji bo çi Mark şagal an hunermendên din evqasî bal nekîşandin? Ma Pîcasso kî ye? Ev kubîst û modernîstê Spanyolî jî bo çi ev çend balkêş e? Ma çi di resimên wî de hene, ew behsa çi dikin?

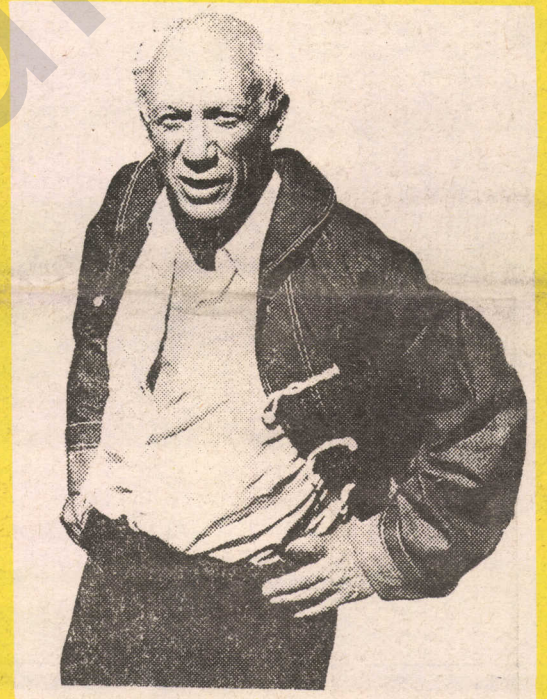
Hin ji van pirsan ji kesên ku bi saetan di dorê de bûn, hate pirsîn. Bêşik, bersiv ne weke ku mirov texmîn dike, hêsan bû. Heryekî tiştek digotin, lê hemû jî di nixtêya tenê ji bo ku ew Pîcasso ye de, dibûne yek û ji ber vî yekê seredana tabloyên wî pêwîst diditin.

Gelo çiqas mirov ji firçeya Pîcasso tîdigihên? Gava rojnamevana Svenska Dagbladet Eva Nilsson ji kalekî Swêdî Pîrsî:

—*Ku navê Pîcasso ne li bin van resiman bûya, mirov dê negota qey zarokan ev resim çêkirine?*

—*Belê, mêrik got, mirov dê bigota qey zarokan ev çêkirine.*

Bi saloxan berî niha bi çend salan li Newyorkê dîsan raxistinekê Pîcasso çêbûye. Raxistevan bi şaşî tabloyeke wî serberjêr bi dîwêr vekirîye. Wê tabloyê bala pîr kesan kişandîye, ew çûne hatine li ber wê rawestane û heyraniya xwe anîne ziman.

Pablo Ruiz Picasso Guernica

Gelo Pîcasso saxbûya dê ji van celebmirovên re çi bigota? Ma bi rastî jî resimên ewqas bêmane ne, ku ew serberjêr bin jî mirov tînegihê?

Pîcasso bi xwe nêrîna xwe ya li ser resim wilo di-de xuyakirin:

—*Hunera resim ne ji bo demderbaskirin an jî ji bo kêfê ye. Ez bi riya reng û resimên xwe ango silahên xwe, dixwazim dinyayê û mirovên wê baştir nas bikim... Resim ne ji bo xemilandina avahî û malan çêdibe, ew li dijî dijminê çeka xwepestanî ye...*

26 Nisana 1937-an gava bajarê Baskîstanê yê kevintirîn Guernica, ji aliyê faşîstan bombebaran bû û bajar bi erdê ve bû yek, Pîcasso bêdeng nema, êrişî firçeya xwe kir û bi lez dest bi çêkirina Guernica kir.

Gorî tî gotin, di sala 1938-an di raxistinekê Parisê de sîbayekî nazîstan li ber tabloya Guernica di-sekine, piştê ku bîskê lê dinihêre, ji Pîcasso dipirse:

—*Ma we ev çêkirîye?*
—*Na, we kirîye, Pîcasso dibêje. Yanî we li Guernica wa kirîye.*

Ji wê rojê û vir de Guernica bûye weke paşnavê P. Pîcasso û niha li Swêd herkes li ser Pablo Ruiz Pîcasso Guernica dipeyivin. Bi hezaran kes li ber deriyê Moderna Museet di dorê de ne û bêhedan li bendî dîtina xebatên wî hostayê nemir in.

Ku niyeta we ya çûyîne hebe ji bîr nekin, Pirtûkeke Necîb Mehîz û ku hûn goştê berêz nexwin, ji xwe re hinek xwarin bi xwe re bibin, dibe ku dor dereng bigihîje we.

Firat CEWERÎ